

Vejledende læreplan for Lokale valg

A: Formål og Introduktion

Formålet for undervisningen i lokale valg

(Jf. § 38 i Hjemmestyrets bekendtgørelse om trinmål samt fagformål og læringsmål for folkeskolens fag og fagområder.)

Formålet med undervisningen er, at eleverne opnår indsigt og alsidige færdigheder inden for fire fagområder: håndværk og design, kunst og arkitektur, idræt og udeliv samt musik, sang, bevægelse og drama. Lokale traditioner og kulturelle arrangementer inddrages i de lokale valg med henblik på at skabe forståelse af sammenhænge mellem den kulturelle og den praktiske og musiske dimension. Undervisningen skal desuden medvirke til, at eleverne får indblik i og forståelse for moderne såvel som ældre kulturhistoriske værdier og udtryk.

Stk. 2. Undervisningen skal give eleverne positive oplevelser med praktisk, musisk og fysisk aktivitet. Undervisningen skal fremme elevernes psykiske velvære, oplevelsestrang, kreativitet og skaberglæde samt give dem tillid til egne praktiske evner og formåen inden for skabende aktivitet og ikke-sproglige udtryksformer.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne oplever værdien og glæden ved at udføre praktiske, musiske og fysiske aktiviteter i fællesskab med andre. Undervisningen skal styrke elevernes lyst til og øge deres forudsætninger for at deltage i lokale kulturelle, sociale og erhvervsrettede aktiviteter.

Stk. 4. Undervisningen skal give eleverne indblik i og forståelse af eget og andres samfunds kulturliv og levevis. Eleverne skal gennem arbejde med sammenhænge mellem materialer, tradition og kultur opnå kompetence til at vurdere og udvikle kulturelle udtryk og omgangsformer.

Kommentarer til formålet og fagets placering

Fagområdet lokale valg er obligatorisk for alle elever gennem hele skoleforløbet. Det vil sige, at der på alle tre trin i folkeskoleforløbet skal undervises i emner inden for de i formålsparagraffens stk. 1 nævnte 4 hovedområder: *håndværk og design, kunst og arkitektur, idræt og udeliv samt musik, sang, bevægelse og drama.*

Indholdet i de nævnte 4 hovedområder fastsættes lokalt ud fra de lokale ønsker, behov og muligheder og behøver ikke nødvendigvis bestå af de samme deldiscipliner på alle tre trin, ligesom de enkelte deldiscipliner ikke nødvendigvis er identiske med de i den vejledende læreplan foreslåede. Der kan således eksempelvis undervises bredt og tværfagligt i f.eks. håndværk og design på mellemtrinnet, specifikt i enkelte deldiscipliner på mellemtrinnet og specialiseret i én eller flere underdiscipliner på ældstetrinnet, eller der kan tilbydes forskellige deldiscipliner på de tre trin.

Vigtigt er blot, at eleverne tilbydes en bred vifte af muligheder inden for de 4 hovedområder, således at der både gives eleverne mulighed for at erhverve sig kendskab til grundlæggende færdigheder og teknikker på flere felter og for fordybelse i enkelte discipliner, hvor eleven har udvist særlig interesse eller færdigheder.

Fagområdet har fået navnet lokale valg, fordi man ønsker at styrke dialogen mellem de lokale resurser og ønsker og skolen. Der er således mulighed for i de lokale læreplaner at medtage discipliner, man lokalt finder særligt vigtige, som der lokalt er traditioner for, eller som man har særlige muligheder for at undervise i. Mulighederne er meget vide og kan eksempelvis være uld-behandling, avittat, korsang, trommedans, klaver- eller orkesterspil, slalom og klatring for blot at nævne nogle.

Der er også lagt op til, at skolen bruger mennesker fra lokalområdet som undervisere i kortere eller længere perioder i forløb, der tilrettelægges i samarbejde med skolens faste lærere. Disse kan videregive særlig lokal viden, teknikker osv. og fungere som et supplement til skolens undervisere. Det kan også være hensigtsmæssigt at hente fagfolk fra andre skoler eller kommuner til varetagelse af fag eller fagområder, hvor både skole og lokalsamfund har brug for specifikke færdigheder eller viden.

Da de i den vejledende læreplan for lokale valg anførte læringsmål ikke er fastsat i bekendtgørelsesform, er disse i sagens natur ikke obligatoriske og kun ment som en vejledning for de enkelte skoler og kommuner. Derfor er der i forslag til undervisningen og forslag til evaluering kun anført enkelte eksempler, der kan tjene som inspiration til, hvorledes man lokalt kan udarbejde sådanne forslag. Eksempelvis vil en undervisning, der kun omfatter forslagene i den vejledende læreplan for idræt og udeliv på ingen måde blive alsidig og grundig nok. Man må altså nødvendigvis – selvom man lokalt vil anvende de vejledende læreplaner for lokale valg – supplere undervisnings- og evalueringsforslagene for at kunne leve op til fagets formål.

Læringssyn og arbejdsmetoder

Undervisningen i lokale valg tager udgangspunkt i praktiske opgaver. Gennem det praktiske arbejde og i dialog med lærere, elever, forældre, kunstnere, musikere, idrætsudøvere og andre personer med relation til fagområdet, vil eleven tilegne sig en lang række faglige teknikker samtidig med at han/hun udvikler mangeartede kompetencer inden for alle fag.

I arbejdet med forskellige former for udtryk sikres den kreative vinkel ved, at eleverne tænker og arbejder i kreative processer.

Alle elever skal arbejde med alle fagområdets 4 hovedområder, og på den måde opnå færdigheder inden for alle discipliner. Arbejdets organisering omkring læringsmål skal give eleverne mulighed for at få gode tekniske færdigheder og solide kompetencer i forskelligartede arbejdsprocesser.

Evnen til at kunne udtrykke sig ved hjælp af billeder, musik, hånd eller krop er enhver kulturs fundament. Som kulturfag skal lokale valg på samme tid være bærere af traditionen og kimen til nyudvikling. Denne dobbelthed i fagområdet skal styrkes og huskes. I skæringspunktet mellem kultur, tradition og nytænkning, ligger lokale valgs faglige muligheder.

Det er vigtigt at arbejde både fagspecifikt og i tværfaglige forløb. I fagspecifikke kursusforløb kan grundteknikker indlæres og øves. I tværfaglige forløb kan andre fagområder belyse teoretiske og praktiske sider af det faglige kerneområde, så der opstår helt ny viden og indsigt for eleverne.

Den praktiske musiske dimension i skolen skal sikre, at elevernes sanser, intelligenser og læringsstile aktiveres og imødekommes for på den måde at ”åbne nye vinduer” ud mod den verden vi lever i. Undervisningens tilrettelæggelse bør således sikre en faglig bredde og dybde, der støtter elevernes forskellige måder at tænke, lære og arbejde på.

Brugsanvisning til læreplanen

Læreplanen er delt op i 4 afsnit svarende til de i formålsparagraffen angivne hovedområder:

- håndværk og design,
- kunst og arkitektur,
- idræt og udeliv,
- musik, sang, bevægelse og drama.

De enkelte afsnit er yderligere opdelt i delområder og opstillet i fire spalter, som vist i nedenstående figur.

<i>Læringsmål</i>	<i>Forslag til undervisningen</i>	<i>Forslag til evaluering</i>	<i>Forslag til undervisningsmaterialer</i>
Delområde		Delområde	
I denne spalte anføres de vejledende læringsmål for delområderne	I denne spalte anføres forslag til undervisningsaktiviteter, -forløb og -metoder i relation til de enkelte læringsmål eller grupper af læringsmål. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan arbejdes med de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til evalueringen ud fra læringsmålene i 1. spalte. Forslagene skal ses som eksempler på, hvordan der kan evalueres ud fra de pågældende læringsmål, og er udelukkende vejledende.	I denne spalte anføres forslag til undervisningsmaterialer – såvel materialer til elevernes brug som vejledende materialer til lærerens brug. Forslagene skal ses som eksempler på, hvilke typer af materialer, der kan anvendes i arbejdet, og er udelukkende vejledende.

Læringsmålene

De i læreplanen foreslåede læringsmål er ikke opstillet i prioriteret rækkefølge, ligesom de ikke er udtryk for en faglig progression: de er lige vigtige og skal ikke nødvendigvis tages i den rækkefølge, de er opstillet i. Der er læringsmål med en bred betydning, som kræver lange faglige og tværfaglige forløb, før de kan nås, og der er læringsmål, som er små redskabsmål, der både kan stå alene, og som kan indgå som en del af større projekter, emner og forløb.

Læreplanens opbygning gør det muligt at lade sig inspirere af de forslag til undervisning og aktiviteter, der er knyttet til de foreslåede læringsmål. Aktivitetsforslagene er ikke fyldestgørende som undervisning inden for det enkelte foreslåede læringsmål, men blot enkelte forslag blandt mange mulige.

Forslag til undervisningen

Undervisningsaktiviteterne er designet således, at de nogle gange anslår en metode, andre gange en arbejdsproces for lærere såvel som for elever. Undervisningsforslagene kan godt bruges alene, men samtlige foreslåede læringsmål indgår bedst i en bredere sammenhæng med andre læringsmål og fag, for at skabe en solid faglig udvikling.

Begynd hvert forløb med at samle de læringsmål, eleverne skal arbejde med. Find ligeledes relevante læringsmål inden for andre fag og fagområder. Når alle læringsmål er samlet, vurderes hvilke emner eller indhold, der er bedst egnet, som fællesparaply over læringsprocesserne. Først derefter begynder planlægningen af de enkelte undervisningsaktiviteter. For hver undervisningsaktivitet vælges den undervisningsorganisering, der fremmer læringsmålene mest.

Forslag til evaluering

Der evalueres med eleverne på mange måder i hverdagen. Evalueringens forslagene i lærerplanen er både tænkt som forslag og som fokuspunkter i en undervisningssituation. Her skal man huske, at det er læringsmålet, der skal evalueres ud fra, hvad enten man vælger de i læreplanen foreslåede, eller lokalt udarbejder sine egne. Det betyder, at en god evaluering starter med at sikre, at målet er helt tydeligt og forståeligt for eleverne såvel som for forældrene. Evaluering er til tider udelukkende resultatorienteret og ligger som direkte opfølgning, når et produkt er færdiggjort. Andre gange er evaluering mere langsigtet og foregår ved, at gamle og nyere produkter, arbejdsmetoder eller forløb sammenlignes på forskellige aftalte tidspunkter af året eller i løbet af trinnet. Det er vigtigt at evaluere både i hverdagen og med større tidsintervaller. Evalueringen er elevens, forældrenes og lærerens fælles redskab til at følge elevens udvikling og sikre, at eleven når de mål, der er fastsat for hvert forløb og på hvert trin. Opbevaring af instruktioner, opgaver og vejledninger i en mappe eller lignende, understøtter evalueringen på både kort og lang sigt. Derudover vil opbevaring af forskellige produkter eller forskellige former for fotoregistrering være vigtig som dokumentation af samtlige færdigheder og læringsprocesser.

Foruden den mundtlige og skriftlige evaluering er der i lærerplanen foreslået en kasse til opbevaring af alle fremstillede produkter. Denne kasse kan samtidig indeholde de forskellige opgavetyper og vejledninger mv., eleven har fået, og kan således give den langsigtede evaluering perspektiv.

Forslag til undervisningsmaterialer

De anførte forslag til undervisningsmaterialer er både til brug for læreren selv og til brug for eleverne.

Alle relevante grønlandske udgivelser er søgt medtaget. Herudover skal det understreges, at der i udvælgelsen af de øvrige materialer ikke er foretaget en sammenlignende vurdering af de enkelte forlagsudgivelser. De anførte materialer skal således ses som eksempler på de typer materialer, der skønnes anvendelige, og angivelserne er på ingen måde et udtryk for, at den pågældende udgivelse vurderes som værende af højere kvalitet end andre tilsvarende materialer.

Materialeangivelserne skal derfor heller ikke betragtes som udtømmende, og skolerne og de enkelte lærere opfordres til selv at foretage materialesøgninger for løbende at ajourføre skolens materialesamling til faget.

Planlægning af undervisningen

På mellemtrinnet er fokusområderne foruden en konsolidering af relevante tekniske og faglige færdigheder, arbejdet med at få håndværket sat ind i en større kulturel, samfundsmæssig og global sammenhæng. Her skal elevernes eksperimenterende, kreative og målrettede arbejds måder trænes og styrkes.

Håndværk og design

I håndværk og design kan indgå fagene: håndarbejde, sløjd, hjemkundskab og design.

Udgangspunktet for arbejdet med håndarbejde er at give forståelse for materialer og deres brug i hverdagen. Der fokuseres på konstruktive arbejds metoder, materiale- og farvevalg samt på indsigt i grønlandske og andre landes håndværkstraditioner.

Design er især planlægning af ideprocesser med fokus på forandring og nytænkning. Undervisningen skal give eleverne bevidsthed om egne og andres muligheder i de særlige kulturelle fællesskaber og sammenhænge vi lever i.

Arbejde i køkken eller værksted kræver en hverdagspraksis, hvor omgang med maskiner, værktøj og redskaber foregår sikkert og ansvarligt. Det er derfor vigtigt at sikre elevernes tekniske- og sikkerhedsmæssige færdigheder, så de får mulighed for at arbejde både traditionelt og eksperimenterende med de forskellige håndværk og de hertil hørende faglige metoder.

Omgang med mange forskellige typer af materialer i forskellige typer af arbejdsprocesser er omdrejningspunktet i håndværk og design og kræver, at eleverne opnår forståelse og indsigt i naturens resurser og deres betydning i en bredere samfundsmæssig sammenhæng.

Eksempel på eksemplariske forløb ud fra de foreslåede læringsmål i håndværk og design samt andre discipliner fra lokale valg og andre fag:

Projekt havnen.

Læringsmål:

- Kan forstå og bruge en arbejdstegning. (Sløjd)
- Er sikre i måltagning og opmærkning. (Sløjd)
- Kan gennemføre en arbejdsproces fra ide til produkt. (Sløjd)
- Har kendskab til enkle former for skindsyning. (Håndarbejde)
- Har viden om lokale madtraditioners kulturelle og historiske baggrund og udvikling. (Hjemkundskab)
- Kan forarbejde og tilberede grønlandske madvarer fra grunden, herunder fremstilling af traditionel grønlandsk proviant. (Hjemkundskab)
- Har kendskab til forskellige erhverv og funktioner i lokalsamfundet og i Grønland. (Samfundsfag)
- Kan beskrive forskellige typer af "bosteder". (Arkitektur)
- Kan tegne / designe eller modelbygge rum eller huse eller andre byggerier, ud fra ide og forskellige funktionskriterier. (Arkitektur)
- Kan måling og beregning af omkreds, areal og rumfang i konkrete situationer. (Matematik)

- Har undersøgt karakteristiske biotoper i lokalområdet. (Naturfag).
- Kan gøre rede for fødekæder på land, i ferskvand og i saltvand.(Naturfag).
- Har kendskab og erfaring med forskellige materialeundersøgelserprocesser.(Design).
- Kender og kan bruge forskellige skitseringsprocesser. (Design)
- Kender og kan bruge enkle konstruktionsmetoder. (Design).

Tema for forløbet er at få kendskab til natur- og kulturmiljøet i en havn gennem praktiske opgaver.

Start med et besøg i den lokale havn, hvor der fokuseres på opbygning, faciliteter, anvendelse og udførelse af bygninger. Der kigges desuden på eksempler på dyre- og planteliv. Er havnen kun i brug erhvervsmæssigt eller også rekreativt? Der fotograferes relevante ting med digitalkamera.

Er havnen en naturhavn, eller har mennesket måttet sikre den mod storme.

Hvor ligger nærmeste atlantkaj, og hvad ”importeres” og ”eksporteres”? Næste fase bliver at bygge en model af havnen. Ved meget store havne kan man vælge at lave et udsnit af havnen. Der besluttes et målestoksforhold fx 1:10 eller 1:20.

Eleverne skal nu vælge sig ind på et interesseområde.

1. Bygninger, huse, fabrikker, kirke, brættet eller andre bygninger.
2. Skibe, joller , større både, lystbåde eller fragtskibe.
3. Kajanlæg.
4. Vandoverfladen i området - herunder klargøring af den store plade til placering af anlægget.
5. Omgivende fjeldsider

Ad.1 Bygninger måles op og omsættes til praktisk målestok. Fremstilles i tyk karton eller flamingoplade, der limes sammen med alm. trælim.

Ad .2. Skibe måles nogenlunde op og omsættes til målestoksforholdet. Kan med fordel fremstilles i tyk flamingoplade. Master, overbygninger, garnspil, og andet fremstilles i træ, flamingo, ståltråd og genbrugsmaterialer. Her sættes elevernes fantasi på en god prøve.

Ad. 3. Pæle, stolper, kaj, fortøjningspæle og gangbroer fremstilles af lister lavet i nogenlunde målestok. Listerne limes blot sammen med varmlim (limpistol og smeltelim)

Ad. 4. Der benyttes en stor plade (masonit eller spånplade) til at optegne hele havnearealet på. Der markeres vand, kaj, bygninger mv. alt i nogenlunde rigtigt målestoksforhold. På kommunen findes evt. kort over området. Vandoverfladen males, gøres evt. livagtig med flamingoplade eller påstrøget sand eller lign.

Ad.5. På pladen bygges nu de omgivende fjeldsider. Højder, længder og dybder angives ca. og der opbygges et ”skelet” af kyllingetråd. Hele fjeldpartiet dækkes af avisstrimler dyppet i tapetklister. Males i fjeldets farve.

Tredje fase er selve monteringen af alle delene.

Sideløbende skal eleverne på tur til havneområdet og undersøge plante og dyreliv. Der medtages dyr og planter til nærmere studium i klassen. Fra brændingszonen , blåmusling, rurer, strand-snegle, gopler, tanglopper, rejer, krabber, tang og fiskeyngel. Hvert dyr/plante ”studies” og tegnes. Der hentes faktuelle oplysninger fra skolebiblioteket, Internettet o.l. - og dyr og planter sættes ind i en økologisk sammenhæng, bl.a. fødekæder. Fra det dybere vand fiskes efter uuaq, der hjemtages til dissektion.

Der laves interview med fangere om erhvervet og fangstmuligheder specielt mht. priser. Nu undersøges priser på brættet og i Pisiffik. Disse priser sammenlignes.

På brættet indkøbes fisk eller andre fangstdyr. Råvarerne kan tilberedes traditionelt eller efter nyere opskrifter.

Af en fanger købes et sælskind, der bearbejdes og sættes på ramme. Af skindrester fremstilles beklædnings og brugsgenstande.

Søg oplysninger om byen/bygden i gamle dage. Spørg på museet og lad flere af de gamle i byen komme og fortælle om "gamle dage". Sæt en seddel op på opslagstavlen i Pisiffik, der opfordrer til, at indbyggerne afleverer gamle billeder af havnen på skolen. Tag kopier heraf. Fremstil små informationsplancher med de oplysninger, der er fremskaffet.

Afslutning/evaluering: Lav en stor udstilling med havnemodellen som centrum, hæng de små plancher op på væggen sammen med de gamle og nye billeder af havnen. Skindprodukter udstilles. Inviter borgere til en aften, hvor nogle byrådsmedlemmer (borgmesteren) kunne fortælle lidt om havnens fremtid. Udstillingen kunne foregå på skolen eller i et lokale på kommunen, på biblioteket e.l.

Kunst og arkitektur

Udgangspunktet for arbejdet med fagene kunst og arkitektur er at skabe bevidsthed om billeder, rum og materialers forskellige udtryk og betydning. De foreslåede læringsmål har afsæt i faglige og tekniske færdigheder såvel som i de kompetencer, der fremkommer via planlægning og gennemførelse af forskellige arbejdsprocesser.

Arbejdet med billedlige udtryk kræver, at undervisningen bruger inspirationskilder både fra den konkrete virkelighed og fra billedmateriale. Det er vigtigt, at eleverne arbejder både selvstændigt og i grupper, da mange beslutninger kvalificeres i en diskussion af flere muligheder.

Når teknikker og færdigheder kan bruges selvstændigt, er det tid til at inspirere eleverne til at arbejde med friere udtryk. I arbejdet med kultur, tradition og materialer skal eleverne møde det kendte såvel som det overraskende - på den måde trænes eleverne i at turde udtrykke nye ideer og tanker.

Eksempel på et eksemplarisk forløb ud fra de foreslåede læringsmål i kunst og arkitektur :

Kollagefortælling.

Læringsmål:

- Kan grundlæggende teknikker indenfor akryl, akvarel eller andet vandbaseret maling (kunst)
- Kan grundlæggende farveblandningsteknikker (kunst)
- Kender papirstørrelser og kvaliteter (kunst)
- Kan give følelser og tanker udtryk (kunst)
- Kan finde egnede udtryksformer i forhold til indhold og mening. (kunst)

Lad eleverne male til 3 forskellige slags musikstykker. Til hvert stykke musik males med forskellige farver.

1. musikstykke: males med kold og varm- rød + hvid, musikken er vild og "rød" i sit udtryk. F.eks. Carmen
2. musikstykke; males med varm og kold blå + hvid, her spilles kølig og "blå" musik. fx. The Mission.
3. musikstykke er gul, her males med kold og varm gul.

Musikken kunne være Indisk eller Kinesisk inspireret. Der arbejdes med gouache. Papirerne skal fyldes helt ud med maling imens musikken spiller. Der må ikke fremkomme kendte ting på papiret (fx hjerter, træer, blomster, graffitimønstre). Papirerne tørres.

Eleverne vælger og maler en baggrundsfarve på et stort karton - til deres kollage.

En "historie" vælges - og fortælles. Derefter opdeles den i afsnit, så det passer til antallet af elevgrupper. Med saks og limstifter laver hver gruppe deres afsnit af historien som en kollage udelukkende med de papirer, der er malet i røde, blå og gule farver

Fortællingen ophænges som frise i rigtig rækkefølge.

Idræt og udeliv

Legen er det naturlige omdrejningspunkt i alle kropslige aktiviteter. Det legende er også udforskende og et naturligt afsæt i aktiviteter og forløb med kroppen i centrum.

Idræt og udeliv tager udgangspunkt i kroppens udtryk, og tilegnelsen af forskellige teknikker og aktiviteter i det fri. Oplevelser med kropsaktiviteter inde og ude skal give eleverne viden om og lyst til at styrke deres fysik ved at bruge kroppen rigtigt i fritiden såvel som i arbejdssituationer. Idræt og udeliv skal samtidig give eleverne indsigt i og forståelse af, at naturen både er fuld af oplevelser og muligheder, men ligeledes at den særlige arktiske natur er sårbar og kræver ansvarlig optræden.

Al undervisning tilrettelægges med vægt på forskelligartede krops- og koordinationsfærdigheder og på oplevelser og aktiviteter i en sikker og ansvarlig form. Koordination og rytme bruges i mange sammenhænge ud over idrætsaktiviteter og skal styrkes og trænes som en del af idræt og udelivs mål, men også fordi koncentration, fordybelse og fokusering er redskaber, der er brug for i mange andre sammenhænge.

Vigtig er stadig legen, det legende og legens fællesskabsmuligheder. I og gennem leg og de fællesskaber, der opstår i legen, opstår et naturligt socialt- og følelsesmæssigt udviklingsrum for eleverne.

Eksempel på et eksemplarisk forløb ud fra de foreslåede læringsmål i idræt og udeliv:

På fjeldtur med overnatning

Læringsmål (Udeliv):

- Har tilegnet sig grundlæggende færdigheder i planlægning, forberedelse, gennemførelse og evaluering af ture i naturen, f.eks. vandreture, cykelture, skiture, rideture, slædeture, kajakturer osv.
- Har erfaring og færdigheder indenfor lejrslagning og madlavning på bål eller kogesæt.
- Har kendskab til flora og fauna, og ansvarsfuld omgang med denne. Kan bruge flora og fauna ved tilberedning af mad o.l.
- Har erhvervet grundlæggende færdigheder indenfor jagt og jagtetik samt fiskeri og fiskerietik

Tema for forløbet er lejrliv og primitiv madlavning.

På en sensommertur skal eleverne prøve at skaffe så mange ingredienser til et måltid fra naturen som muligt. Eleverne undervises i florakendskab, fisketeknik og fiskeetik.

Gennemgå spiselige bær og planter i undervisningen. Vis billeder af f.eks. mosebøllebær (blåbær), tyttebær, sortebær og kvan. Gå eventuelt i butikkerne og udpeg emnerne.

Som forberedelse til turen skal eleverne købe gulerødder, rå løg, champions, mm. Disse grøntsager tørres i en ovn på flg. måde. Snit grøntsagerne i små stykker. Spred dem ud på bagepapir på en bradepande. Sæt ovnen på ca. 75° og lad grøntsagerne tørre ind. Vend dem jævnlige. Processen tager flere timer og stoppes først, når grøntsagerne er tørre (grøntsagerne må ikke bage eller blive sorte).

På turen skal eleverne arbejde med at artsbestemme planter og bær. Spiselige arter indsamles i passende mængder

Lav syltetøj (se undervisningsforslag) af de fundne bær f.eks. tyttebærsyltetøj eller mosebøllebærsyltetøj og smør det på snobrød efter bagning.

Undervis eleverne i brugen af kogesæt eller bålavning af drivtømmer, medbragt brænde eller lyng.

Fjeldørredfiskeri med fiskestang. Fortæl eleverne om, hvorfor det er vigtigt at fiskeri foregår efter etiske regler. Sæt dem ind i fjeldørredernes livscyklus, formering og tilholdssteder. Undervis i brugen af spinder og blink som agn. Udpeg steder, hvor fisken typisk står i elven (bag sten i læ for strømmen). Eleverne træner kasteteknik og prøver at fange ørreder.

Ved fangst skal alle eleverne se, hvordan en fisk renses for indvolde, skylles og tilberedes på pande eller på rist. Et mere spændende alternativ er, at ”pakke” ørreden i snobrødsdej og med 3-4 lag folie bages brød og fisk på bålrist. Til dette skal de tørrede grøntsager lægges i vand til de svulmer op. Derefter kan grøntsagerne lægges ind i dejen sammen med fisken - samt salt og peber.

Sammensæt de forskellige retter til et måltid. Diskuter mulige forbedringer.

Musik, sang, bevægelse og drama

Musik, sang og bevægelse udgør en helhed i arbejdet med musik, da musik er meget mere end træning med instrumenter. I arbejdet med musik er det vigtigt at bruge hele kroppen. Sang er foruden stemmetræning støtte for musikindlæringen, ligesom bevægelse støtter, styrker og holder fokus og koncentration på rytme, puls osv.

Drama er en måde at udtrykke sig på, der tager udgangspunkt i et stærkt kropssprog. Dramaundervisning kan være begyndelsen til teateropsætninger og maskedans, ligesom det er begyndelsen til at opøve evnen til at kunne stå frem i store forsamlinger.

For hele området gælder det, at koncentration, iagttagelse, imitation og improvisation er en vigtig del af arbejdet med at finde og vise de rigtige musiske og dramatiske udtryk.

Organiseringen af undervisningen skal sikre eleverne fremskridt med tekniske såvel som eksperimenterende færdigheder. I arbejdet med iagttagelse, imitation og improvisation skal eleverne opleve forskelligartede øvelser, der anskueliggør målet fra mange vinkler, og det skal foregå i trygge rammer.

Musik, sang, bevægelse og drama skal give eleverne glæde og oplevelser ved egne og andres præstationer.

Eksempel på et eksemplarisk forløb ud fra de foreslåede læringsmål i musik, sang, bevægelse og drama:

Læringsmål:

- Bruger opmærksomhed, koncentration og disciplin i arbejdsprocesserne.
- Har bevidsthed om stemmens muligheder, f.eks. artikulation, smidighed i stemmen, opmærksomhed omkring det rigtige stemmeleje, fællesskabsoplevelser og æstetik og udtryk. Kan synge i naturligt stemmeleje. (C1-E2)
- Kan forskellige børnesange, rim og remser.
- Har arbejdet med forskellige direktionsformer.
- Kan sikkert fornemme en puls, holde et tempo, bruge indsats, afslag og dynamik.
- Kan synge flerstemmigt, bl.a. kanon, overstemmer og ostinater.
- Kan synge lettere korsang.
- Kender lette dur- og molakkorder på klaver.
- Kan bruge stavspilsinstrumenter til enkle modstemmer, rytme- og pulsmarkering.
- Det tages for givet at klassen har haft en fortløbende musikundervisning siden deres skolestart og klassen ligeledes har opnået en ønskelig disciplinering og koncentration til at arbejde i faget musik.

Der tages udgangspunkt i, at klassen har haft en fortløbende musikundervisning siden deres skolestart, og klassen ligeledes har opnået en ønskelig disciplinering og koncentration til at arbejde i faget musik.

Basis-kortræning.

- 1) Klassen samles i en rundkreds på gulvet, så der efterfølgende er plads til at bevæge sig i lokalet.
- 2) Læreren fortæller om dagens program – hvad skal nås, og hvad der er godt, hvis det nås. Det kan være meget formålstjenligt, hvis der er så tydelige mål og krav som muligt – gerne med cirka tidsangivelser på, da megen træning og aktivitet sjældent har et endeligt slutniveau – dette vil medføre, at eleverne har en bedre fornemmelse for, hvad der forventes af dem. Læg de grundtræningsmæssige discipliner først og de mere legende aktiviteter senere.
- 3) Placer eleverne stående i en halvcirkel og gør klar til sang.
- 4) Varm stemmerne op med lette sangtekniske opvarmningsøvelser. (Brug evt.. ”Ost i Nat” – bogen).
- 5) Syng som opvarmning ”Se nu stiger solen”.

Progression til indledning med ”Se nu stiger solen”

- 6) Lad klassen følge lærerens direktion så dynamikken bliver helt tydelig. Læreren bruger f.eks. kroppen til at vise, hvor høj musikken skal være.
- 7) Lad evt. en elev overtage dirigentrollen.
- 8) Del klassen i to og indøv - Mi Fa So Fa Mi – med hver af de to grupper. Se ligeledes ”Ost i Nat” – bogen.
- 9) Sæt det ene hold til at synge ”Se nu stiger solen” imens det andet hold synger – Mi Fa So Fa Mi – som overstemme.
- 10) Byt, så begge hold prøver at synge overstemme.

Progression til korttræning med "Se nu stiger solen".

Syng andre sange med dette simple ostinat.

Lad evt. en tredje – Mi Fa So Fa Mi – gruppe som synger en tredje stemme.

Indøvning af tostemmig sats.

- 11) Eleverne sætter sig igen i en rundkreds og får en lille introduktion til flerstemmig sang ved at fortælle grundlæggende om treklangs-akkorders opbygning. Læreren skal fortælle eleverne om, at det er et helt orkester af forskellig toner, der skal give et samlet lydbillede.
- 12) Lær eleverne de to stemmer til melodien "Sana Sananina".
- 13) Del klassen i to dele og øv særskilt de to stemmer i grupperne.
- 14) Sæt stemmerne sammen til et samlet udtryk.
- 15) Byt stemmer, når satsen lyder godt.

Progression til indøvning af tostemmig sats.

Træn dynamikken i nummeret på forskellige måder.

Lav evt. en nem understemme til satsen, så den bliver trestemmig.

Sæt diverse instrumenter på. fx xylofon og metallofon.

- 16) Optræd for skolen og eller forældrene med jeres lille kor.

Undervisningseksemplet er berammet til 2 x (2 x 45 minutter).

Vejledende læreplan for Lokale Valg

*B: Læringsmål og forslag til undervisningen,
evaluering og undervisningsmaterialer*

Håndværk og design

Håndarbejde	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har arbejdet med kompositionsprincipper, betydning af farvevalg samt formgivning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>At vække et væsen – studier i tekstil</i> Inspiration: Egil Jakobsens maskebilleder/ grønlandske masker. Endvidere gennemgås farvecirklen; farvernes indbyrdes påvirkning, kolde og varme farver og farvernes mulighed for at fremhæve eller dæmpe former. Eleverne laver en ”krussedulletegning”. De finder en maske/væsen i tegningen og trækker den op med sort tusch. Tegningen opfotograferes til A3. Masken /væsenet farvelægges. Masken/væsenets enkelte dele overføres til vliesofix. (der tegnes på den ru side, så bliver motivet ikke spejlvendt). Sæt evt. numre på både tegning og de enkelte dele. Baggrundstof vælges (husk stof til ombuk ved montering) og påstryges vliseline str. A3. Masken /væsenets enkelte dele, som nu er tegnet på vlisofixen, klippes ud og stryges på farvet lærred. Delene klippes ud, papiret fjernes, og delene lægges op på baggrundsstoffet efter tegningen og stryges fast. Delene syes fast med tæt zig-zag. Billedet monteres på pap. • Lad eleverne fortælle en historie eller myte om deres masker, enten enkeltvis eller flere sammen, hvis de kan begrunde en sammenhæng mellem deres masker. Evt. som et tværfagligt forløb.
<ul style="list-style-type: none"> • har et godt kendskab til valg af materialer, herunder materialernes forskellighed, kvalitet, anvendelses- og udtryksmulighed • er i stand til at eksperimentere med materialer og teknikker 	<p>Gennem eksperimenter og overvejelser lærer eleverne at foretage forskellige valg af materialer og teknikker for at nå frem til det ønskede udtryk i produktet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>”Minitækstiler”</i> Gå på opdagelse i naturen, og lav små skitser med farveblyanter af nuancer i fjeld, hav, strå og græs. Bring skitserne hjem og vælg én ud. Hav her fokus på mangfoldigheden i skitsen, jo flere forskellige streger jo bedre. Omsæt skitserne til småbroderier. Eleverne vælger mellem fire teknikker; fladsyning, kædesting, grensting og knuder, således at en bruges meget og de tre andre mindre, skift rundt på rækkefølgen, så eleven får afprøvet tre sting-kombinationer. Lad eleverne afprøve tre af forskellige materialer; fint stof, groft stof, plastik, gummi og metalfolie. Sy med forskellige farver af broderigarn for at få nuancer og skabe kontraster. Inspiration: Tag afsæt i en analyse af eksisterende broderier. Medbring forskellige broderier/gode billeder af broderier. Se på nationaldragten, tøj og ting der er broderet med sting, der er fladedannende. Minitekstilet monteres til smykke, hårpynt eller indfældes i en større ting.
<ul style="list-style-type: none"> • udvikler evnen til at samtale om egne og andres arbejder og at kunne give konstruktiv kritik 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne tale om hinandens produkter i kritikgrupper. • Lad eleverne begrunde valg af materiale, form og farve ved begyndelse og afslutning af hvert produkt. • Lad eleverne se på og forholde sig til genstandens kvalitet: hvordan er teknikker anvendt, er udtrykket blevet som ønsket. • Lad på skift eleverne fremlægge og fortælle om deres arbejde.

Håndværk og design

Håndarbejde	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Skitser og arbejdstegninger gemmes i elevens portfolio. • Ud fra skitserne fremlægger eleven, hvordan masken/væsenet er blevet komponeret og har taget form. Hvilke ideer der ligger bagved formerne; symmetri – asymmetri, krumme eller rette linier. og hvordan farverne er valgt – og hvilken betydning har farvevalget; stemning og følelser, glæde – vrede osv. • Fællesudstilling af maskerne/væsenerne. Samtale om elevernes forskellige kompositions måder, farvevalg og udtryk. 	<p><i>Materialer:</i> Papir, blyanter, farver, lagenlærred i klare farver, vliesofix, pap til monterring.</p> <p><i>Litteratur:</i> Britt Sallingboe(1991): komposition og farvelære, Borgen.</p>
<p>Farve-skitser gemmes i elevens portfolio</p> <ul style="list-style-type: none"> • Under arbejdsprocessen nedskriver eleven sine overvejelser og begrundet sine valg i logbogen; valg af brodering og valg af materialer. • Gennem samtale vurderer eleven sit produkt; hvad ligger til grund for valget af materialer og udtryk, og har eleven opnået det ønskede resultat. 	<p><i>Materialer:</i> Papir og blyanter, Forskelligt broderigarn. Fint og groft broderistof, plastik, gummi og metalfolie.</p> <p><i>Litteratur:</i> Tove Andresen(1981): Form og fantasi, Borgen. Trine Andersen(1998): Broderier, Hovedland.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ved fremlæggelse læg mærke til, om eleverne nuanceret kan begrunde valg og give konstruktiv kritik. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har et godt kendskab til de grønlandske håndarbejdsstraditioner 	<ul style="list-style-type: none"> • Besøg det lokale museum, og studer de udstillede håndarbejdsgenstande. Aftal besøget med museets folk; der findes ofte mange fine genstande i magasinerne. Udvælg et eller flere temaer for museumsbesøget. Medbring tegneplade, papir og blyant. Lad eleverne tegne skitser, som skal bruges i arbejdsprocessen til udarbejdelse af mønstre. • Inviter kvinder fra kvindeforeningen til at fortælle om og vise udførelsen af traditionelle grønlandske håndarbejder. • Muffediser. Strik muffediser med perler: Eleverne tegner først et mønster, inspiration til mønster kan findes i norske strikkemønstre. Træk et passende antal perler på garnet og strik i uldgarn på strømpepinde. • Sy en lille pung eller et penalus i sælskind.
<ul style="list-style-type: none"> • behersker forskellige håndsnyningsteknikker 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Økologi "Der må vel være en kant"</i> Eleverne medbringer et/flere stykker tøj som skal omformes og udsmykkes. Lærer og elev ser på og diskuterer form og funktion, inden eleven omformer tøjet ved f.eks. at klippe af længden, ændre på halsudskæring e.l. Eleven arbejder med dekorative kantninger ved at sy med grove risting, knaphulssting eller tungesting fx i halsudskæring, på kanterne fornedet og ved håndled. • Klassen samler et udvalg af modemagasiner med målgruppe til begge køn. Find billeder af tøj med kantdekorationer. • Lav en billedsamling af tøj med dekorationer fra andre lande. • Studer de gamle Nordboeres dragt, specielt hvordan oplægning /ombøjning er lagt. • Genbrug og holdninger til genbrug – før og nu - tages op til debat: hvad genbruges, hvorfor genbruges ting, hvor kan man få fat i genbrugte materialer. Er det en god ide med genbrug, og kan der også være ulemper.
<ul style="list-style-type: none"> • er fortrolig med symaskinen og dens muligheder 	<p>Symaskinen er et spændende redskab, der kan bruges til andet og mere end blot at sy sømme med.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Penalus.</i> Eleverne klipper et stykke farvet lærred i A4 størrelse og stryger vlieseline på bagsiden. Eleverne hjælper hinanden med at tråde maskinen. Stoffet dekorerer; sy med mindst 6 forskellige sting. Der skal bruges minimum 5 farver tråd. Der må sys vildt, men der skal også tegnes et motiv, som der skal sys efter. Der skal altid hæftes. Når stoffet er færdigt lægges det i en plastiklomme, der sys til i kanten med zig-zag. Lommen foldes til et penalus, der lukkes med velcrobånd

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Gem museums-skitserne i elevens portfolio. • Lad eleverne vælge det håndarbejde, de synes bedst om, og bed dem give forslag til et nyt design. Læg mærke til, om eleverne skelner mellem de funktioner, de forskellige teknikker har. • Lad eleverne lave en udstilling af traditionelle grønlandske håndarbejder og nyere håndarbejder med traditionelle teknikker. 	<p><i>Til mufedisserne:</i> Strikkepinde 3½ eller 4, uldgarn og perler.</p> <p><i>Til pung/pennalhus:</i> Sælsskind, nål og tråd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Sammenlign dekorationer på dragter, moden og tøj fra andre lande, og lad eleverne holde foredrag for hinanden. I fremvisningen skal eleven desuden pege på forskelle og ligheder til eget produkt. • Lad eleverne lave er opvisning, hvor tøjet vises frem og kommenteres; hvilke håndsnyningsteknikker er brugt til dekoration • Scan de indsamlede billeder og lav en dias-serie (power point) til fremlæggelse. 	<p><i>Materiale:</i> Forskellige garner, broderigarn, uldgarn osv. Et udvalg af dekorationskantebånd og almindelige kantebånd.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne tjekker to og to, at maskinen trådes rigtigt. • Udform et skema med de forskellige sting- variationer. Skemaet hænges op. Når eleven har syet med stinget, skriver de navn på skemaet. • Læg mærke til, om eleverne har forstået det grundlæggende i brug af symaskine. • Lad eleverne fortælle om deres færdige penalhus; hvilke sting der er brugt, hvordan man laver dem, og hvad de hedder. 	<p><i>Materiale:</i> Farvet lærred i A4. Vliseline, 5 farver tråd, plastiklomme, velcrobånd.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • behersker alsidige dekorationsteknikker, f.eks. broderi, applikation og silkemaling • har kendskab til enkle former for skindsyning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hverdagsskildringer i en skindbeholder/-taske.</i> Inspiration: mospose, pose, bæger, syskind med applikationer, der fx forestiller mennesker, hundeslædekørsel, sæler, hvidhval, bjørn ammassatfangst o.l. Snak om symboler i hverdagen. Hvordan bruges symbolerne, hvilket formål har de. Eleverne tegner små symboler (ca. 3 cm) af, hvad der optager dem i deres hverdag; mennesker, transport, mad, dyr o.l. Symbolerne klippes ud i dobbelt papir; det ene sæt bruges til papirmønstret og det andet gemmes til at overføre på skind. Eleverne laver papirmønster til en posetaske Ved mønsterkonstruktion afprøver eleven to forskellige bunde; rund, oval eller anden formtegning. (Bundens facon afgør taskens øvrige facon.). Omfangsstykket sættes på bunden, og højde og brede foroven vurderes. Lærer og elev snakker sammen om konstruktionen. Af de to forslag vælger eleven et. "Papirposen" overføres på skind og klippes ud. De små symboler overføres på skind i kontrastfarve og klippes ud. Appliker symbolerne på omfangsstykket, sy med få grove sting. Siden på omfangsstykket sys sammen i hånden og bunden sys på. Delene sys sammen i hånden med broderisting. Sæt en snoet snor eller et fireflettet bånd i som hank. • Lav en skindpung, en nøgleholder eller et armbånd med glat skind på indersiden • Gennemfør forløbet beskrevet ved minitekstiler, men som et større produkt. Vælg grovere materiale og sting. • I små grupper diskuterer eleverne og kommer med forslag til fremstilling af en pose med seks kanter.
<ul style="list-style-type: none"> • behersker flere former for garnarbejde, f.eks. enkelstriik, hækling og vævning • behersker anvendelse og lettere tilretning af mønstre 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>"Strik og hæk små fantasifulde dyr"</i> Eleverne skal se billeder af forskellige dyr; fisk, sæl, hval, fugl, ged, får, dinosaurus Lærer og elever snakker om, hvilken form dyrene har. Dyrenes overflade studeres nærmere: skællet, glat, fjeret, uldet, ruflet. Eleverne laver et mønster til at strikke efter. Dyret strikkes i retstriking på pind 3½. Lad eleverne vælge garnkvalitet efter en snak om strikdyrets størrelse og væsen. Skaf forskellige kvaliteter garn; med tyndt glat garn bliver dyret lille og glat; med tykt garn dyret bliver stort; med håret garn dyret bliver uhyggeligt eller bamset. Læg papir dobbelt. Eleven tegner en tegning af det dyr, han/hun vil strikke. (dyrets hoved skal være ved den foldede kant). Tilret mønstret ved at stiliser tegningen, så linierne ikke bliver for bulede. Mønsterpapiret foldes ud. Eleverne slår masker op ved at se på den form mønstret har formeden. Følg formen. Når mønstret går ud, tages der masker ud, og når mønstret går ind lukkes af. Når arbejdet er færdigt sys dyret sammen og stoppes med fyld. Skab ekstra form: sy sting ved øren, hoved, og snør garn rundt ved f.eks. hals, luffer og hale. Som afslutning vurderes dyrets udtryk. Eleven fremhæver det, der er særligt ved hans/hendes dyr. Dyrets form og overflade understreges ved at hække luftmasker, hvor det skal understreges. Lad eleverne hække løs, og hække lange rækker af luftmasker i forskellige farver. Lad dem hæfte ned i strikdyret, så der dannes takker, skel eller så konturen understreges. Lad dem hække frem og tilbage eller rundt med fastmasker, og for nogle elevers vedkommende også med stangmasker. Herved dannes flader, som kan antage mange former, ved tilfældighed og måske ved bevidste valg. • <i>"Væv din historie"</i>. Et vævetema vælges fælles i klassen; det kan være fra naturen, historien, dyr/fabeldyr, mennesker eller tegneseriefigurer. IT anvendes til informationssøgning og skitsearbejde. Skoleprojektet "Dronningens Gobelin" bruges i arbejdet som inspiration og information, fra billedbehandling over det praktiske arbejde til udstilling. Eleverne udarbejder først en arbejdstegning i karton, som oplæg til vævningen. • Hver elev navngiver sin gobelin og begrundet valget med en lille historie.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne samler skitser og arbejdstegninger i deres portfolio. Lad eleverne nedskrive begrundelser for valg af symboler. • Tal med eleverne om, hvad de museale poser symboliserer. Lad eleverne derefter selv fortælle, hvad deres pose/taske symboliserer. • Læg forskellige skindkvaliteter frem og check elevernes viden om hvilket dyr skindene kommer fra. • Lad eleven evaluere sit produkt ved at fortælle om; hvordan virker dekorationerne på produktet, hvilke teknikker er blevet brugt, hvilke slags skind er brugt m.m. 	<p><i>Materiale:</i> Nappaskind, ruskind, glatteskind, anilinfarvede skind, dækfårvede skind og huder, eller ubehandlede skind og huder. Fedtpen, syl, korkstykke, sy- og skindnål, papir og tegneredskaber.</p> <p><i>Litteratur:</i> Helle Frydkjær(1986): Skindarbejde. Notabene. Gerard Franceschi, Asger Jorn, Tinna Møbjerg og Jens Rosing (2001): Folkekunst i Grønland.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lav ordleg om stoflighed, f.eks. glat, fast, blød. Hvilke dyr associeres til? • Lad eleverne demonstrere ind- og udtagning for hinanden med forskellig tykkelse garn og pinde. • Check og repeter strikningens og hæklingens fagudtryk. • Lad eleverne føle og se på forskellige ting og stoffer. Lad dem sætte ord på/beskrive overfladestrukturerne. • Lad eleverne fortælle om stoffers fleksibilitet ved at finde strikkede og hæklede ting, f.eks. en hue, en trøje eller en grydelap. <ul style="list-style-type: none"> • Læg væveredskaber frem og check elevernes viden om fagudtryk. • Farvecirklen gennemgås og eleverne udpeger deres yndlingsfarve og begrundet valget. Processen fastholdes, skitseres og nedskrives i logbog. • Lad eleverne fortælle om deres kompositionsvalg og komme med f.eks. ét bud på ændring af tegningen. • De færdige arbejder udstilles og vurderes f.eks. af en anden klasse, der har arbejdet med samme tema. • Lad eleven fremlægge sin historie for klassen. 	<p><i>Materiale:</i> Garn i forskellige tykkelser og kvaliteter. Strikkepinde nr. 3½. Hæklenåle i forskellige størrelser.</p> <p><i>Materiale:</i> Vævegarn i forskellige kvaliteter. Vælg enten at arbejde helt i hør eller helt i uld.</p> <p><i>Litteratur:</i> Bodil Kaalund (2001): Atagatigiissitsineq/ Den røde tråd, Grønlands vævede historie. Bodil Kaalund/Hans Lynge Fonden/ Atuakkiorfik Skoleprojektet ”Dronningens Gobelin” Tema og ideer 1999-2000, www.gobelin.dk.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har arbejdet med forskellige former for bearbejdning af uld, f.eks. kartning og filtning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Skulpturel filtning i samspil med naturen.</i> Inspiration: inddrag filteprojekter i norden, vis dele af: www.feltmaking.dk For at få en fornemmelse af uldens muligheder skal eleverne først filte en lille "bold" med strittere af karteflor. Med afsæt i et udendørs rum; på stranden, mellem klipperne eller gemt i en sprække ved huset skal eleverne filte et væsen, der spiller op til dette rum. Til "filt-skulpturen" udleveres grønlandsk uld og farvet karteflor. Den grønlandske uld filter meget hurtigt, er meget formbar og har en smuk struktur. Dækhårene hives af og gemmes til effekter. Hver elev filter sit eget lille væsen, størrelse ca. 10-25 cm. Oplægning: begynd med at rulle en stram rulle. Eleverne vælger en form ud fra "væsenets personlighed" ved at vikle mere uld nogle steder (f.eks. stor mave, lang spids hat). Læg formen væk, mens der laves arme, hale(r) eller andre ting, der skal stikke ud fra rullen. Hver elev har sin egen kop med sæbevand. Dyp rullen hurtigt i sæbevand (45 grader). Hele "kroppen" filtes ved at den lægges i den ene hånd og forsigtigt gnides med den anden. Hele tiden dyppes i sæbevand. Drej formen, til den er filtet hele vejen rundt og hænger godt sammen i overfladen. Derefter filtes arme og andre løse "genstande" fast. Lad eleverne blive opmærksomme på, hvordan de kan bruge deres hænder, (gnid hårdt hvor ulden skal svinde). Mens formen stadig er våd sættes en filte-nål i og næse, mave m.v. trækkes ud (træk godt til) Syning: sy frem og tilbage i figuren og træk sammen, der hvor man skal se skillelinier f.eks. ved arme og ben. Til sidst sys ansigtet. Eleverne placerer nu det lille væsen i den sammenhæng i naturen, de havde besluttet sig for i starten af forløbet. • Gennemfør de aktiviteter, der findes i "Uldkassen". Kart råuld, tal om uldens kvalitet og egenskaber i forhold til andre materialer. Spind på hånden. • Som et tværfagligt forløb kan eleverne dramatisere, hvad der ville ske, hvis skulpturerne var levende. Eller der kunne arbejdes med et skriftlig undervisningsforløb, hvor historien tog udgangspunkt i filt-skulpturerne i deres omgivelser.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til enkle former for perlesyning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Smykke i perler</i> Eleverne laver en smal kæde efter princippet: Træk 1 hvid, 5 sorte, 1 hvid og 5 sorte perler på tråden. Sy gennem den første hvide perle, så nålen trækkes ud ved knuden. Stram til. Herefter trækkes 5 sorte, 1 hvid og 5 sorte perler på tråden. Sy derefter gennem den nærmeste hvide perle. Træk igen 5 sorte, 1 hvid og 5 sorte perler på tråden, og sy igen gennem den nærmeste hvide perle. Eleverne vælger farvekombination ud fra stor eller lille kontrast, blank og mat perle. Eleverne skal beslutte længden afhængig af funktion. Kæderne monteres med en lille knap til armbånd, halssmykke, bælte, eller nøglering.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Som dokumentation for valg af rum tager eleverne et foto af det udvalgte sted, enten med digital- eller polaroid-kamera. Tanker og begrundelser for valget nedskrives i logbogen. • Eleverne placere de fildede skulpturer på stedet og tager et nyt foto. Lad eleverne vurdere skulpturens virkning på stedet; er figuren en kontrast til stedet – eller falder figuren i med omgivelserne. Hvordan virker det? • Kontroller om elevens figur er færdig; filtningen gennemført, arme, ben m.m. sidder fast, og om skulpturen har fået det udtryk, som eleven vil give udtryk for. 	<p><i>Materialer:</i> Karteflor – sydgrønlandsk uld: Meqqileriffik, Boks 37, 3921 Narsaq. Farvet karteflor og andre materialer til filt: Kartehuset, tlf. 65991919, www.kartehuset.dk Uldkassen, materialekasse, Pilersuiffik, Nuuk.</p> <p><i>Litteratur:</i> Birgitte Krag Hansen: Filt i form, Høst & Søn 1992 Skulpturel filtning, Høst & Søn 1999.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne sammenligner deres arbejder med perlekæder fra Østgrønland og hals-smykker fra Sydgrønland, og nedskriver forskelle og ligheder. Check elevernes opmærksomhed over for, hvad farvekombinationer betyder i et mønster. • Lad eleverne demonstrere deres viden om perler og mønstre over for hinanden, ved at lave skitser på mønsterpapir. 	<p><i>Materiale.</i> Perlenåle nr. 10 eller 12. Hæklegarn nr. 60 / syntetisk sytråd anvendt dobbelt. Små glasperler.</p> <p><i>Litteratur:</i> Eva Nielsen (1974): Syning med perler, Borgen. Keld Hansen: Perler i Grønland, Nationalmuseet. Birgitte Breuning (2001), Perlepynt på metaltråd. Irene From Petersen (2000): Lette smykker i perler og tråd.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• kan benytte IT ved informationssøgning og eventuelt ved skitse- og designprocesser</p>	<p>Brug informationsteknologiens muligheder for at eksperimentere, skitsere, og afprøve forskellige ideer på kort tid (form, farve, komposition). Eksempel på tegneprogram: Åbn programmet Paint, gå ind under vis - zoom – brugerdefineret og vælg 800 gange. Gå i zoom igen - vis gitter, og du har nu et stykke ternet papir. Vælg en firkant der passer til broderiet, og ram den ind. Nu kan du bruge hele fladen til at arbejde med mønstre på, vælg ud, kopiere, dreje og spejle og sætte ind i din firkant, indtil broderidesignet er, som du vil have det. Tag et ”print screen”/udskriv, åbn et nyt lærred, og læg det ind, så får du et print med tern. Vælg dit mønster med indramningsværktøjet - kopier – åbn et nyt lærred igen og sæt det ind. Nu kan du skrive dit design ud og gå i gang med at brodere.</p> <p>Billeder og fotos kan forenkles og bearbejdes i billedbehandlingsprogrammet og på denne måde danne forlæg for frit broderi. Det er muligt at printe ud på særligt stof eller papir, der kan stryges på stof, og så brodere videre derfra.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne eksperimentere med tegneprogrammerne. Lad dem udføre mindst 5 forslag til fx puder, tæpper eller stolesæder. • <i>Former, farver og flisekunstner</i> Lad eleverne bruge edb til at arbejde med former, farver og kompositioner. Brug programmet Flisekunst II. Det kan bruges til at lave geometriske mønstre med. I et kvadratnet kan eleven anbringe forskellige grundfigurer, som sat sammen danner et større mønster. Grundfiguren kan drejes og spejles, ligesom dens farve og skravering kan ændres. Eleven eller læreren kan endvidere selv tegne helt nye grundfigurer. Dette betyder, at der er et utal af kombinationsmuligheder for at kunne lave mønstre. For at tegningerne kan omsættes til klippemønstre skal de forstørres på kopimaskine. Forløbet kan gennemføres i et samarbejde med formning og matematik. • <i>Tegn, design og sy en nålepude</i> Eleverne tegner og designer mønstre for at sy deres egen nålepude. Lad eleverne prøve at tegne en enkel skitse på skærmen i programmet Præsentations Designer, og brug skitsen til klippemønster til en nålepude.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Udskriv elevernes computer-skitser og gem dem i elevens portfolio. • Læg mærke til, om eleverne er fortrolige med arbejdsgangen omkring opstart af program, klargøring af printer, brug af mus o. lign. • Evaluer sammen med eleven om design og computer-mønster er anvendeligt for den videre sy-proces. • Evaluer elevens syteknik, sømmerum, skarpe hjørner .m.m. 	<p>Præsentations Designer er et ældre maleprogram. I et tilsvarende forløb kunne eleverne arbejde med fx Paint-brush i Windows eller lignende maleprogrammer.</p> <p>Billedbehandlingsprogram, fx: Paint Shop pro 5. www.prosoft.dk</p>

Sløjd	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har indgående kendskab til sikkerhedsregler for værktøj, værksteder og maskiner. • har grundlæggende materialekendskab 	<p>Forud for sløjd-forløbene er alle elever undervist i og ”eksamineret” i korrekt brug af maskinerne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Puslespil</i> Udlever til hver elev et stykke birkefiner på ca. 20*20cm. Tegn en cirkel, sav den ud på el-dekupørsav, puds den derefter på skivepudser til stregen. På pladen tegnes et dyr el. lign efter ønske Sav det ud som puslespil. Males. Under instruktioner indskræpes faremomenter for alle håndværktøjer. • <i>Rentak</i> Anvend rentak som håndtag til f.eks. oplukker, ostehøvl, gaffel, osteskærer, proptrækker eller kniv. Finish er nøgleordet. Produkterne saves, files og pudses med stadig finere slibepapir, efterfulgt af polering. • <i>Drager</i> Fremstil dragerne: ”kiskedee” og ”slædedrage”. Senere kan man med fordel bygge mere avancerede drager.
<ul style="list-style-type: none"> • kan forstå og bruge en arbejdstegning • er sikre i måltagning og opmærkning • kan lave samlinger med lim, søm, skruer og dyvler 	<ul style="list-style-type: none"> • Fremstil en snelle ud fra en arbejdstegning. • <i>Design din egen æske.</i> Eleverne skal ud fra givne forudsætninger designe deres egen æske, gerne til et bestemt forudbestemt formål. Eksempler på forudsætninger: Du fremstiller en mængde lister på 10*50mm. Eleverne skal nu tegne en æske med krav om; låg og skillerum. Tegningen skal være umiddelbart brugbar, og skal derfor godkendes af læreren. Der instrueres i opmærkning og måltagning og de øvrige arbejdsprocesser efter behov. Samling med dykker , skruer eller bedst dyvler.
<ul style="list-style-type: none"> • kan anvende forskellige former for save, høvle og bor 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lav et Tangram.</i> Tegn op på kvadrat af 4 eller 6mm krydsfiner. Sav ud med løvsav, deкупørsav eller fintandet fuchssvans og puds færdig. • <i>Lav en geometrisk figur.</i> På et heloprettet bræt, tykkelse ca. 3 cm optegnes forskellige geometriske figurer, fx et kvadrat. Dette deles diagonalt ved savning, herved fremkommer fire trekanter, hvori der bores 13 mm hul til lysholder til julelys eller adventskrans. Alle flader høvles, pudses og overfladebehandles. Trekanterne sættes sammen til nye figurer - to og to eller alle fire eventuelt sammen med andre geometriske figurer.

Sløjd	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmateriale
<ul style="list-style-type: none"> • Alle elever skal undervises og øves i brug af maskiner. Der aflægges ”prøve” for læreren, der udsteder kørekort til hver enkelt maskine. Der kan laves en liste til afkrydsning eller et mere formelt kørekort. • De færdige produkter udstilles og vurderes af klassen. Lad eventuelt inviterede klasser eller kammeraterne afprøve og vurdere puslespillene. • Prøveflyv dragerne og lav eventuelt konkurrence. Evaluer på flyveevne, stabilitet og design/udsmykning. 	<p>El-dekupørsav, skivepudser, søjleboremaskine.</p> <p>Alternativt løvsave, file og pudseplader.</p> <p>Krydsfiner og akrylmaling.</p> <p>Litteratur til læreren: Henning Nielsen: Værkstedsaktiviteter, Dansk Skolesløjds Forlag.</p> <p>Tage Pedersen: Træ året rundt og Dekupørsav, Tommeliden.</p> <p>Halvfabrikata købes hos.: Terapi hobby. www.terapi-hobby.dk Linå: www.linaa.dk Sløjd-Detaljer www.Slojld-Detaljer.com</p> <p>Litteratur til læreren: Sløjd nr. 5, 2000.</p> <p>Plastic, rundstokke 4mm, 5., og 6mm. ”kinarullegardin”. Flyvesnor og styresnor.</p> <p>Litteratur til læreren: Dr. Hvirvelvind, Drager der flyver. Teknisk forlag. Leverandør: Linå</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Kontroller om målene er overholdt og om snellen er funktionsdygtig. Mange vil have mulighed for at fiske med snellen. I Grønlandsk kan skrives om fisketuren og brug af snellen. • De færdige produkter indgår i en udstilling, der kommenteres. De færdige produkter underkastes kontrol mht. overholdelse af mål. Der vurderes endvidere på æstetik og anvendelighed i forhold til formålet. 	<p>Teaktræ og eg eller andet hårdt træ. Messing 4mm eller lang skrue.</p> <p>Arbejdstegning kan fremstilles af læreren ud fra ”Sløjd” nr. 2, 2000.</p> <p>Der anvendes f.eks. fyrrelister der er tykkelseshøvlet af læreren, eleverne kan også selv oprette listerne selv, alternativt færdigkøbte lister. Værktøj: almindeligt sløjdværktøj.</p> <p>Tegning kan foregå på ternet A4 papir eller millimeterpapir i dobbelt retvinklet projektion eller tilnærmet hertil, eventuelt i samarbejde med matematik.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Tjek tangrammet ved at lægge brikker oven på hinanden, de skal da ”passe” sammen. Benyt spillet i samarbejde med matematik. • Lav en udstilling, og lad eleverne selv eller andre vurdere finish; er der savet lige, høvlet lige m.m. og æstetik; er den færdiglavet, er den pæn at se på, er der balance mellem de enkelte figurer og farver m.m., samt om de geometriske former er overholdt. • Lav eleverne sælge produktionen til en julebasar. 	<p>I matematikbogen i litteraturlisten og på biblioteket findes anvisning på Tangrammets optegning.</p> <p>Værktøj: save, høvle, søjleboremaskine, bor. Alternativt: håndboremaskine eller borsving.</p> <p>Lysmanchetter og tegnepapir.</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til forskellige former for træskærarbejde 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Skeer.</i> Eleverne designer deres egen ske af typen ”melske” eller ”åben ske”. Når skeen er færdigtegnet, frihåndstegnet eller ved hjælp af symmetrilinje overføres den til træ og udhules med huljern. Skehulningen skræbes og færdigpudses før skeens håndtag udsaves. Files eller snittes, pudses til finish og oliebehandles. • <i>Skåle.</i> Når teknikken beherskes, kan man lave skåle eller ”lukkede” skeer. • <i>Navneskilt.</i> På tyndt løvtræ skrives navn, skær det ud med gejsfuss (v-jern). Aktiviteten støtter i øvrigt målet om materialekendskab. Navneskilte kan være en bestillingsvare til f.eks. en julebasar. Klargør en bunke skilte, under basaren er der arbejdende værksted, hvor kunderne kan bestille deres eget private navneskilt som elever fremstiller på stedet eller til senere levering.
<ul style="list-style-type: none"> • kan gennemføre en arbejdsproces fra ide til produkt • behersker forskellige færdiggørelsesteknikker; eksempelvis slibning, olie- og voksbehandling, bejdsning, maling og lakering 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Børster.</i> Eleverne designer deres egen børste. Der undervises i nødvendige arbejdsprocesser. ”Lag på lag”. Ideen er, at eleverne skal opdage styrken i træ, der er limet på kryds og mulighederne i at blande træsorter så der opnås æstetisk smukke kontraster. Aktiviteten støtter i øvrigt målet om materialekendskab.
<ul style="list-style-type: none"> • kan læse grønlandske og danske brugsanvisninger for værktøj og materialer • anvender hensigtsmæssige arbejdsstillinger 	<p>Der arbejdes med udgangspunkt i elevens viden, og det sikres løbende at eleven kender, læser og forstår brugsanvisninger sikkerhedsregler samt korrekte arbejdsstillinger. Der arbejdes sammen med sproglæreren om at læse og forstå brugsanvisninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vælg et værktøj. Lav en ”brugsanvisning” til værktøjet med anvisninger og arbejdsstillinger – på dansk og grønlandsk. Brugsanvisningerne samles i en fællesmappe. • Leg ”computerleg”, hvor eleverne har en korrekt udgangsstilling ved maskiner, værktøj o.lign. 2 elever går ud af værkstedet, resten bytter både pladser og værktøj. De to elever skal nu ved at flytte to personer og værktøj ad gangen få alle på plads.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Skitsetegninger og design-ideer gemmes i elevens portfolio. • De færdige skeer og/eller skåle udstilles og kommenteres. Der drøftes, hvilke områder der voldte størst besvær. Vurder det færdige produkt ud fra det oprindelige design. Er der sket ændringer? Har det gjort skeen/skålen kønnere eller mere/mindre anvendelig? Evaluer på processen. 	<p>Værktøj: Huljern, v-jern, selvfremslillet skraber (rest af båndsavklinge der slibes på bænksliber til buet form) , dekupørsav, kniv, rasp, fil og sandpapir. Linolie.</p> <p>Forslag til træ: indkøb blokvarer af lind, el, bævreasp eller birk. Til skåle kan benyttes hårdere træsorter. Leverandør: Linå. www.linaa.dk.</p> <p>Materialer. Linå. www.linaa.dk</p> <p>Litteratur til læreren: Sløjd nr. 1 2002.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Klassen udstiller de færdige børster og vurderer dem. Lad eleverne bestemme kriterierne. Drøft processen. • En ældre klasse får de færdige børster til vurdering, opgaven er, at eleverne skal beskrive og vurdere ud fra kriterier opstillet af Grønlandsklæreren. Afleveres skriftligt til ”producenten” og grønlandsklæreren. 	<p>Litt. Til læreren: Kaj.E.Sørensen:Børstenbinding.Dansk skolesløjde forlag.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven gennemgår sin brugsanvisning for klassen. Læg mærke til om elevernes brugsanvisninger er brugbare og med de korrekte fagudtryk. • Lad eleverne enkeltvis finde/trække lod om et værktøj, som fremvises og beskrives i forhold til brug for de andre elever. 	<p>Om sikkerhed kan bl.a. læses på sløjdelærerforeningens hjemmeside: http://www.sløjde-kbh.dk/</p>

Hjemkundskab	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om de forskellige levnedsmiddelgrupper og deres betydning i kosten 	<p>Eleverne skal kende og kunne bruge madpyramide, kostcirkel og de 7 kostråd. Desuden skal de have viden om fedt, proteiner og kulhydrater og kende vitaminer og mineraler.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>En årstidskostcirkel</i> Eleverne laver en årstidskostcirkel, for hver af levnedsmiddelgrupperne. Det diskuteres, i hvilke måneder der er overflod, og i hvilke måneder der er mangel. Desuden findes den/de levnedsmiddelgruppe/r, der er fyldt hele året rundt.
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om de almindeligste råvarer, deres oprindelse, forarbejdning og opbevaring 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Fra jord til bord – fra hav til bord.</i> Lav et skema hvor de almindeligste råvarer i hver levnedsmiddelgruppe beskrives fra ”hav til bord” og fra ”jord til bord”. Dette gøres både med importerede og grønlandske produkter. • <i>Fa ko til bord.</i> Den lange vej ”fra Ko til bord” udvides med beskrivelser om alle de forskellige former for produkter, der laves af mælk, og hvilke der indgår i den daglige husholdning i Grønland. Her bruges Arlafoods hjemmeside, hvor der er små filmklip fra stald og mælkeproduktionen. • <i>Mælkeprodukter.</i> Eleverne laver smør, tykmælk og hytteost. • <i>Opbevaring.</i> Gennemgå råvarens opbevaringsmåder og formålet med de forskellige opbevaringsmåder. Emnet kan laves i samarbejde med Naturfag. Her kan ”Eventyret om den vidunderlige kartoffel” bruges (Pilersuiffik)
<ul style="list-style-type: none"> • har viden om lokale madtraditioners kulturelle og historiske baggrund og udvikling 	<p>I samarbejde mellem, samfundsfag og naturfag arbejder eleverne med hvaler og hvalfangst.</p> <p>Følgende delemler belyses:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Spise-hvaler.</i> Hvalens historie i de grønlandske farvande. Udvalg nogle spisehvaler og tegn deres årstids-træk og deres udbredelse. Find og beskriv de forandringer der er foregået. • <i>Historisk kagebog.</i> Hvalen som spise de sidste 100 år. Lav en historisk kagebog med gamle hvalkødsretter. Lav en lokal hvalret fra bedstemors tid og en nutidig ret med hvalkød. Find forskelle og ligheder, og begrund disse med historiske og samfundsmæssige betragtninger. • <i>Hvalfangst i dag.</i> Nutidige politiske problemstillinger. Lav en liste over alle de typer af moderne problemer, der har haft indflydelse på hvalfangsten. Og vis de konsekvenser det har haft, Eksempelvis Greenpeace betydning.

Hjemkundskab	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven kender og kan nævne alle levnedsmiddelgrupperne og de almindelige kostråd. • Lav en årstids-rigtig menu med hensyntagen til madpyramidens grupper. 	<p><i>Følgende titler kan lånes på Pilersuif-fik:</i></p> <p>66.8 Leg med mad /FDB, emnekasse fra 1. kl.</p> <p>63.7 Mad værkstedsbog, fra 1. kl. (blandet materiale).</p> <p>64. Det handler om Køkkenet, fra 3.kl (klassesæt).</p> <p>64.1 Kom i kog, fra 6. kl. (video).</p> <p>63.35 Eventyret om den vidunderlige kartoffel, fra 6. kl (film).</p> <p>64.1 Nerisassalerineq, 4/ kinesiske retter ”på grønlandsk”, fra 8. kl. (video).</p> <p>63.94 Man skyder da hvaler, fra 7. kl. (video).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven kan beskrive flere råvarers oprindelse, sæson, tilberedningsmuligheder og rette opbevaringsmetoder. • Læg mærke til, om eleven kender og har fornemmelse for, hvilke madvarer der er importerede, og hvilke der er grønlandske produkter. • Læg mærke til, om eleven bruger gæt eller kvalificerede bud. 	<p><i>Tidskrifter:</i> Hjemkundskabsforeningens blad: ”Hjemkundskab” (tlf: 75 64 78 33).</p> <p><i>Bøger til lærerbiblioteket:</i> ”Litteratur og materialer til hjemkundskab” af Jette Benn. ”Bogen om Hjemkundskab” af Annlise Terndrup Pedersen & Helle Brønnum Carlsen. ”Sådan!” ”Hvordan!” ”Hvorfor!” og ”Hvad!”, 4 bøger af Lisbeth Olsen ”Kogebog for Grønland” af Caia Hansen/Den kongelige grønlandske handel/1963. ”Opskrifter fra mit grønlandske køkken” af Inger Hauge / Vindrose (kogebogssalg). Kujataamiut nerisaat ukiuni 1000-ni/ Mad i Sydgrønland i 1000 år, Hovedland, ny kogebog.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Som grundlag for en evalueringssamtale gemmes elevens produkter i elevens portfolio. • Eleven fremlægger sin opgave om hvaler, hvori udbredelse, fangst samt de lokale traditioner og deres udvikling fremgår. • Eleven holder foredrag om grønlandske madtraditioner og deres udvikling. • Eleverne indsamler gamle ”lokale opskrifter” på forskellige retter, og laver en historisk kogebog. Kogebogen kan lægges på skolens hjemmeside, eller kan fx fremlægges på skolebiblioteket. • Eleven laver et kort over Grønland med tegninger/billeder af primære spisedyr. • Læg mærke til, om elever fra andre byer/bygder har andre madtraditioner eller variationer. 	<p><i>Internetadresser med spil, filmklip og information:</i> www.ernaeringsraadet.dk (oplysninger om ernæring). www.fvd.dk (fødevedirektoratet-pjecer osv.) www.fdb.dk (Forenede Danske Brugser, gode undervisningsmaterialer, spil, opskrifter, materialer om kost for mindre og større børn). www.fi.dk (forbrugerinformation). www.fs.dk (forbrugerstyrelsen). www.lmst.min.dk (levnedsmiddelselskabet) www.mejeriforeningen.dk (materialer og undervisning).</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • behersker de grundlæggende hygiejne- og sikkerhedsregler i køkkenet 	<ul style="list-style-type: none"> • Sørg for, at eleverne <ul style="list-style-type: none"> - vasker hænder - bruger rene køkkenredskaber - husker at bruge rene karklude - adskiller urene arbejdsprocesser i køkkenet (grønt/jord og kød/fisk) - vasker rigtigt op - fejer og vasker gulv rigtigt - husker at bruge smageske - husker at tildække maden - ikke hælder madrester fra tallerken tilbage i fællesportionen. - opfører sig roligt og ansvarsfuldt i køkkenet. <p>I køkkenet ophænges en stor planche med hygiejne- og sikkerhedsregler. Disse fremgangsmåder og arbejdsmetoder indarbejdes altid i de andre praktiske madlavningsaktiviteter.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • kan fremstille varierede og sunde måltider • kan omsætte opskrifter efter antal personer og råvarers tilgængelighed 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ristaffel.</i> Opgaven går ud på at omsætte det orientalske måltid ristaffel til et måltid med grønlandske råvarer og de varer, der findes i butikken. Ristaffel er mange små retter og tilbehør, der serveres på samme tid. Desuden bruges mange forskellige krydderier. Find opskrifter på Internettet, og omsæt de ingredienser, der ikke fås i Grønland til andre ingredienser, der kan fås i butikken eller på brøttet. Retten skal have følgende ingredienser: ris, grønt, kød eller fisk, brød og krydderier. Inddel eleverne i mindre grupper, (2 - 4) og lav en ristaffelret. Alle grupperes småretter anrettes på en fælles buffet. Arranger en spisesituation svarende til en orientalsk, hvor man sidder på gulvet på puder og spiser af små skåle med pinde.
<ul style="list-style-type: none"> • behersker almindelige madlavningsmetoder og teknikker såsom: kogning, stegning og bagning 	<p>Der udvælges et enkelt levnedsmiddel, som tilberedes på forskellige måder, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Æg</i> <ul style="list-style-type: none"> - steges på panden og serveres med tørrede ammæssatter (stegning) - koges og bruges til at lave en æggesalat til nybagt flutes (kogning) - bruges til at bage en lagkagebund (bage) - bruges til creme (koge/bindemiddel) til en lagkage, der serveres til dessert.
<ul style="list-style-type: none"> • kan planlægge indkøb og arbejdsgange samt fordele køkkenarbejdet i fællesskab • kan planlægge og sammensætte måltider ud fra lokale forhold, almindelige kostanbefalinger og økonomi • kan forarbejde og tilberede grønlandske madvarer, herunder traditionel grønlandsk proviant 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Forårsfest.</i> Eleverne arrangerer en klassefest under temaet "Forår". Eleverne skal planlægge, indkøbe og tilberede maden samt pynte og anrette i overensstemmelse med temaet. Eleverne får følgende rammer: <ul style="list-style-type: none"> - Der tildeles et beløb pr. elev. - Alle levnedsmiddelgrupper skal bidrage med råvarer. - Måltidet skal være sundt og årstidsbestemt. - Der skal laves arbejdsplaner for alle dele af arbejdet, herunder: planlægning, indkøb, tilberedning, rengøring, opdækning og pyntning, oprydning, servering osv. Godkendes af læreren før eleverne går i gang med arbejdet. - Alle elever skal deltage i alle dele af arbejdet. - Opdækning, pynt, musik og lege skal være under "Forårstemaet". - Eleverne finder opskrifter på nettet, i bøger eller lign. Er opskrifterne mundtligt overleveret, skal de nedskrives med mål og beregninger osv.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven laver en sjov remse med alle huskeregler. • Læg mærke til, om eleven husker og bruger de hygiejniske og sikkerhedsmæssige regler i køkkenet. • Eleven har huskereglerne på et A4-skema i sin portfolio. 	<p>www.arlafoods.dk (opskrifter, materialer, links m.m.)</p> <p>www.danskeslagterier.dk</p> <p>www.alvin.dk (små spil og lign.)</p> <p>www.sst.dk (sundhedsstyrelsen)</p> <p>www.sum.dk (sundhedsministeriet)</p> <p>www.infoguide.dk (mange links og mange undervisningsforløb)</p> <p>www.booksforcooks.dk</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven skriver den nye opskrift ned, med diverse omskrivninger og begrundelserne herfor. Desuden vurderes hele måltidets sundhedsværdi i forhold til almindelige kostråd • Snak om de forskelle og ligheder, der er på brug af råvarer i forhold til mængde og valg af tilbehør i den grønlandske og den asiatiske madtradition • Snak om den æstetiske sider af måltidet. 	<p>Internettet bl.a. flg. adr. http://www.15opskrifter.dk/view.asp?ID=1</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven skal kunne forklare og beskrive samt udføre alle de indlærte teknikker. • Lad eleverne gætte på, hvordan en råvarer forandrer sig ved hver af de forskellige metoder. • Lad eleverne snakke om, hvordan ændringen vil kunne <ul style="list-style-type: none"> - smages - ses - mærkes. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven samler alle planlægningsdele og opskrifter i sin portfolio • Tag billeder af det anrettede bord før spisning og det pyntede og opdækkede bord/klasse-værelse. Gemmes i elevens portfolio. • Regnskab med udgifter og indtægter samt skriftlige kommentarer hertil afleveres af elevgruppen: holdt budgettet, skulle man have indkøbt anderledes m.m. • Eleven nedskriver vigtige og gode www-adresser i sin logbog. • Læg mærke til, om måltidet passer til temaet samt til kravene om kostanbefalinger 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender betydningen af hensigtsmæssige arbejdsstillinger 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Arbejdsstillinger</i> Læreren inviterer en idrætslærer, sygeplejerske eller sundhedsplejerske til at fremvise korrekte arbejdsstillinger i køkkenet og i arbejdet med maden. Disse arbejdsstillinger indarbejdes, så de bliver en naturlig del i de praktiske madlavningsaktiviteter.
<ul style="list-style-type: none"> • er sikre i anvendelsen af forskellige måle- og vejeinstrumenter 	<ul style="list-style-type: none"> • I et samarbejde med matematik eller naturfag arbejdes der med mål og beregning. Desuden undervises der med diverse måle- og vejeinstrumenter i de fleste madlavningsaktiviteter.
<ul style="list-style-type: none"> • kan anvende danske og grønlandske opskrifter samt finde opskrifter på Internet 	<ul style="list-style-type: none"> • Se aktiviteten med "Forårstema"

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne fremstiller en planche med et menneske, der står i de rigtige arbejdsstillinger. • Eleverne lave en rytmisk dans, hvor alle de rigtige bevægelser indgår, og som man kan ”danse” ligesom ”Kongens efterfølger”. Der kan synges og trommes på gryder og træskeer til. • Lad eleverne skiftevis demonstrere en god arbejdsstilling. 	
<ul style="list-style-type: none"> • To og to øver eleverne hinanden i de forskellige mål, ved at spørge hvor mange deciliter, der går på en liter, og hvor mange milliliter der går påosv. • Læg mærke til, om eleverne overholder/bruger de anførte mål i opskrifterne ved madlavningen. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Se aktiviteten med ”Forårstema” 	

Design	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til og erfaring med forskellige materialer og materialeundersøgelser • kender og kan bruge flere forskellige skitseprocesser • kender og kan bruge enkelte konstruktionsmetoder • kan bruge viden og erfaring fra de andre fagområder • kan opstille kriterier for form og funktion og tilrettelægge en arbejdsproces fra ide til produkt 	<p>Materialeundersøgelser og viden om materialer er udgangspunktet for design. Under arbejdsprocessen nedskrives undersøgelsesresultater i logbog ellers gemmes i elevens portfolio. Det vil være naturligt at inddrage andre fag-områder i et design-undervisningsforløb. Endvidere vil det være oplagt med tværfaglige opgaver.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ske-design.</i> Eleven præsenteres for 5 - 10 forskellige skeer. Både materiale og former er forskellige. Eleven skal som hjemmeopgave forsøge, at finde alle de forskellige materialetyper der findes, som kan bruges til skeer. Elevernes viden og materiale-forslag fremlægges, og der laves en liste med mulige materialer. Der kategoriseres i fællesskab efter; brugsvenlige materialer, sjove men ikke brugsvenlige materialer, mulige men ikke afprøvede materialer. Eleverne arbejder i grupper af 2 - 4, og skal opfinde 5 nye skeer af hidtil uset materiale, samt efterprøve deres brugsvenlighed. Som skitse- og tegning vil tegning, formning i papir, træ, strå og ler være oplagte. Eleverne fremlægger deres ideer og skitser for en anden gruppe og får konstruktive forslag. Eleverne øver sammenføjning i bl.a. træ, ler og gummi. Eleverne afprøver deres ideer, i 5 nye materialeblandinger hos de relevante faglærere.
<ul style="list-style-type: none"> • her kendskab til enkle erfaringsindsamlingsmetoder • har begyndende kendskab til industrielle designprocesser 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Rejs en tur til Afrika.</i> Eleverne deles i mindre grupper. Først fortælles en lille historie om, at alle er overlevende fra et flystyrt. Man er landet et ukendt sted - måske Afrika. Der medbringes kun posemad og vand. Hver gruppe overlevende har følgende redskaber med sig; en lommekniv, 2 store nåle og 4 ruller perlesnor. Tingene udleveres. Ud fra de materialer, som man må formodes findes i den afrikanske natur, skal gruppen forsøge at lave 4 redskaber, f.eks. tallerkner, spiseredskaber, tøj eller lignende. a) Gruppen skal blive enige om, hvilke redskaber der er de 4 vigtigste. Herefter skal eleverne, for hvert redskab beskrive: - de funktioner, redskabet skal have - hvilke materialer der kan bruges - hvilke materialer de vælger at bruge - redskabet udeende. b) Hvert redskab tegnes fra flere vinkler – og hvordan det anvendes i brug. Skriv en liste af andre mulige materialer. c) Lad eleverne til sidst lave et af de designede redskaber og beskrive de forskellige materialers gode og dårlige egenskaber.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til og forståelse af kulturhistoriske og traditionsbundne værdier • har kendskab til materialers, traditioners, og kulturers betydning for udviklingen af brugsgenstande • har særligt kendskab til udviklingen af enkelte grønlandske brugsgenstande 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>En "kultur-genstand"</i> Lad hver elev udvælge/medbringe en grønlandsk "genstand". Nu skal denne genstand belyses ud fra en samfunds- og designmæssig vinkel. Hertil bruges bl.a. Internet, opslagsbøger og andre fagbøger samt lærere eller andre voksne med kendskab til dette fagområde: Hvor er genstanden produceret? Findes den i andre typer materialer? Hvad gør denne genstand særlig? Hvor bruger man denne genstand? Er den masseproduceret eller håndlavet? Hvad fortæller denne genstand om sin ejer? Herefter konkluderes genstandens relation til sport, fritid eller hverdagsbrug har genstanden en særlig appel til unge findes genstanden i en billigere udgave grunden til at netop denne genstand er bedre end andre lignende produkter.

Design	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlige ide-forslag og notater gemmes i elevens portfolio. • Eleverne skal kende og kunne identificere følgende materialer, glas, plast, gummi, forskellige typer af tekstiler, lertøj, metaller og diverse naturmaterialer som uld, strå, sten osv. • Lav en stor planche og et elevskema, der har 4 kolonner med henholdsvis: <ol style="list-style-type: none"> 1. Et navn på og et billede af genstanden. 2. Navnene på typiske materiale muligheder. 3. Navne på de materialer, klassen/eleven skal undersøge. 4. Navne på de materialer, der virkede efter hensigten. Hver gang der er arbejdet med et nyt emne, føres de på både den store planche, der hænger i klassen og på det lille skema, som hver elev har. • Snak om, hvordan det er at bruge skeer, der er af plastik, træ eller metal. Hvad føles det bedst at spise med? • Snak om andre materialer. Hvordan ville det fx være at spise af sten. • Læg mærke til, om eleven har fornemmelse for, hvilke materialetyper der egner sig til spise med og af. • I tegneserieform viser eleven processen fra ideudvikling til færdig-konstruktion. • Lad eleven fremlægge sine materialeforslag for de faglærere, der kender materialerne. 	<p>Undervisningsministeriet Folkeskoleafdelingen Temahæfte nr. 8 ”Arkitektur og design” R. Broby Johansen ”Hverdagskunst – Verdenskunst” Nordisk forlag 1946</p> <p>Bjarne Kildegaard: ”Kældt på til tiden” Nationalmuseet, Tiderne skifter 1993</p> <p>Flemming Skude: ”Arv og avantgarde” Amanda 1992</p> <p>Billedpædagogisk Tidsskrift, Danmarks formningslærerforening.</p> <p>CD-rom: ”Kimono”</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Undersøgelser og registrerede optegnelser gemmes i elevens portfolio. • Lad eleverne føre en logbog over alle opgavens faser. • Lav en arbejdsstrategi evt. som et afkrydsningsskema. Gemmes i elevens portfolio. • Lad eleverne fremlægge udvalgte dele af forløbet på overheads efter følgende indhold: <ul style="list-style-type: none"> - Hvilke ideer opstod? - Hvilke ideer blev strøget? - Hvilke ideer blev bibeholdt? - Giv 2 begrundelser for hver ide, der blev bibeholdt? • Lav en værdiskala før opgaven påbegyndes sammen med eleverne. Fx med flg. udgangspunkt: <ul style="list-style-type: none"> - Funktionsbeskrivelse med 3 eller flere funktioner = 5 point - Flere end 3 materialeforslag = 5 point - Flere end 3 begrundelser for valg af materiale = 5 Point - Flere end 3 skitser af redskabet = 5 point • Lav en udstilling med alle de færdige redskaber – med fælles evaluering. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleven fremlægger og belyser sit kendskab til sin ”genstand” - med udgangspunkt i opgavens spørgsmål og konklusioner. • Læg mærke til, om eleven har viden om eller kan gætte kvalificeret på ukendte genstandes historiske baggrund. • Læg mærke til om eleven bruger sin tidligere erhvervede viden om materialer og funktioner. • Optegnelser og lister gemmes i elevens portfolio. • Lav en udstilling med udarbejdede tekster & illustrationer for forældrene eller andre hold. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>En "kultur-genstand" – II.</i> Diskuter med klassen, hvilke ting, der har størst betydning for f.eks. <ul style="list-style-type: none"> - en fanger - en skolelærer - en præst - et barn i 1.klasse - andre. Lav en liste. <ul style="list-style-type: none"> - Find ud af hvilken genstand der har den længste historie i Grønland. - Find en genstand der er opfundet, udviklet og brugt i Grønland. - Lav en tekst med illustrationer om denne ting og dens historie, f.eks. en bog, en artikel til et blad, et link på en hjemmeside osv.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge IT til skitse- ring og informationsøg- ning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>En computer-bog.</i> Lad eleverne lave en bog på computer evt. lagt ud som en hjemmeside. Vælg en grønlandsk brugsgenstand. Find links til andre relevante sider. Nedskriv dem. Beskriv hvad genstanden er lavet af. Forklar hvilke typer materialer, der i dag har erstattet de gamle grønlandske materialer. Udvælg og beskriv også nogle materialer, som blev brugt for 50 - 100 år siden. Lav skitser på computerens tegneprogram over, hvordan brugsgenstandens kunne se ud i fremtiden. Find oplysning/materiale om en lignende brugsgenstand fra andre kulturer.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan bruge relevante danske og grønlandske fagudtryk 	<p>Brug både de danske og grønlandske tekster. Forlang at "genstanden" er nævnt på begge sprog i teksten. Brug begge sprog som en naturlig del af arbejdsprocessen.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven kender og kan bruge søgemaskiner. • Læg mærke til, om eleven kan bruge skolens tegneprogram til skitsering. • Lad eleven fremlægge sin bog – evt. på skolebiblioteket 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lav en ordbog over nye udtryk på begge sprog. • Brug begge sprog i fremlæggelser 	

Kunst og arkitektur

Kunst	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• kan grundlæggende teknikker inden for tegning med tusch samt kul og farvekridt.</p>	<p>Her arbejdes bredt med tegneteknikker, tegnematerialer og tegneudtryk i følgende kategorier:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tegning af portrætter, selvportrætter, udstoppede dyr, opstillinger med frugt og grønt eller sten og kranier. - Tegning af tegneserier, illustrationer til historier og plakater og bogstaver. - Tegning med brug af skyggevirksomheder, sort-/hvidudtryk og forskellige skraveringsmåder. - Tegning med farve, både naturalistisk og ekspressionistisk. - Tegning af skitser til brug ved planlægning af arbejde med billeder og skulpturer, samt til planlægning af længere kreative arbejdsprocesser. <p>• <i>Lys, skygge og mellemtoner.</i> A3 papir, tre farvekridt, blyanter eller kul i forskellige farver eller toner. Elev vælger motiv og skal herefter sætte den ønskede genstand med tydeligt lys på, enten dagslys eller elektrisk lys. Herefter skal der indtegnes alt det, der er lyst, med den ene farve. Derefter indtegnes det mørkeste med den anden farve. Til sidst indtegnes mellemtonen, med den sidste farve. Farvevalget kan være naturalistisk, komplementært eller elevens tre yndlingsfarver.</p>
<p>• kan grundlæggende teknikker inden for maleri med acryl, akvarel eller anden vandbaseret maling.</p>	<p>Inden for maleri arbejdes der med maleteknikker og -materialer samt forskellige malemåder og -udtryk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - acrylmaleri, gouache og akvarelteknikker - malerier af personer, opstillinger og landskaber - maleri som ekspressionistisk udtryk - maleri med abstrakt udtryk - maleri til teater- og kulisserbrug - blandingsteknikker, med malet baggrund og tegninger med farvekridt eller lign. collage. <p>• <i>Lys skygge og mellemtoner:</i> samme opgave som ovenstående, blot med tre vådfarver</p> <p>• <i>Fortællende malerier.</i> Brug A3 eller større vandfast papir, Vælg to vådfarver samt farvekridt. Spil tre forskellige stykker musik, og lad eleverne male et A3 eller større papir til hvert stykke musik. Der vælges et billede. Stemningen i billedet skal tydeliggøres. Snak om, hvilke farver og rytmer der ser uhyggelige, spændende, sjove eller triste ud. Ud fra baggrundsmaleriets stemning skal der findes en historie. Tegn en A5-skitse med et motiv fra historien. Dette indtegnes med farvekridt på det malede baggrundsbillede. Udvælg passende farver. Er der fx en uhyggelig stemning i maleriet, kan der indtegnes en sovende med uhyggelige drømme. Er baggrunden sjov, kan der indtegnes klovnerier osv.</p>

Kunst og arkitektur

Kunst	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Evalueringskriterier på dette trin drejer sig både om processen og resultatet. Læg mærke til, hvordan de konkrete arbejdsopgaver bliver løst. F.eks.: er der limet grundigt til kant, holder limen det, den skal, er der malet til kant, er der klippet rigtigt ud osv. Desuden evalueres selve udviklingen af elevens evner til at løse forskellige typer af opgaver. Derfor gemmes arbejdstegninger, produkter o.l. i elevens portfolio • Læg mærke til, om eleven kan <ul style="list-style-type: none"> - tegne efter opstillinger, illustrationer og bruge lys og skygge - bruge skitser til at planlægge et arbejde med - styre længere arbejdsprocesser. • Eleven fremlægger/udstiller sine tegninger, malerier eller skulpturer, og sammen foretages en evaluering af produktet – men også af arbejdsprocessen og engagementet. 	<p>Portfolio-kassen kan laves af skotøjsæsker, eller andet papmateriale fra butikken. Eller den kan købes i pap hos Ikea, Barfoed og Christensen, og i A4 størrelse, plast hos Posselt Skolemateriel.</p> <p><i>Opslagsbøger (for alle tre trin):</i> ”Kunst i Grønland”, Bodil Kaalund ”Dansk kunst”, Hans Edward Nørregård-Nilesen ”Kunstens historie”, E.H. Gombrich ”Den store bog om maleriets historie”, Wendy Beckett</p> <p><i>Tegnelærebøger (for alle tre trin):</i> ”At tegne er at se”, Betty Edwards ”Sådan tegner du landskaber og bybilleder”, Bruce Robertson ”Tegn med børn”, Mona Brookes</p> <p><i>Tegnerinspirationsbøger (for alle tre trin):</i> Fortællinger og akvareller; Jens Kreutzmann Tryllespejl; M.C. Escher</p> <p><i>Fagbøger og tidsskrifter for billedkunstlærere:</i> ”Billedtid”; Ingelise Flensborg ”Billedpædagogisk tidsskrift”, Danmarks formningslærerforening</p> <p><i>Kan lånes på Pilersuiffik:</i> ”I begyndelsen var billedet” Danmarks billedkunstlærere, 1998, 37.147/ kopimappe med undervisnings-forløb ”Kunst for børn”, Whelan, Håndbog for kunstlærere. 37.147 ”Vi laver tegneserier”, 74.901/ klasse sæt ”Kunst i vort århundrede”, Richter Felix, 70.917/ Dias ”Kunstreproduktioner” og andre materialer. Forlaget de unges kunstkreds, 1992, 70.1/ samling af reproduktioner ”Reformationstidens malere”, 74.13/ video ”Mellem Himmel og helvede”, 74.6 /video om kalkmalerier Tegn et menneske, 74.901/ video</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne demonstrere forskellige teknikker for hinanden. • Læg mærke til, om eleven kan bruge forskellige typer af vandbaseret maling på mange forskellige måder. • Ved fremlæggelse og udstilling skal eleverne forklare muligheder og begrænsninger ved brug af vandbaseret maling. • Lad eleverne fremlægge deres maleri -tanker og ideer som førte til det færdige resultat. • Lad hver elev beskrive, hvilke farver der fremkalder triste, glade, stærke og bange følelser. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan arbejde med ler som udgangspunkt for både brugsgenstande og skulptur • kan arbejde skulpturelt med forskellige materialer 	<p>Indenfor det rummelige element arbejdes der med materialekendskab, forskellige teknikker samt det fortællende og fabulerende.</p> <p>Materialer: ler, trylledej og lign. plastisk materiale. Endvidere kan der også arbejdes med træ, metal, pap/papir og lign. fast materiale.</p> <p>Teknikkerne indenfor det rumlige er: konstruktion, fastgørelse og bearbejdning af forskelligt materiale.</p> <p>Det fortællende tilrettelægges i temaer og kunstretninger.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Den sovende lerklump.</i> Modelleringsopgave med enten ler, modellervoks eller trylledej. Eleverne skiftes til at vise en følelse eller fornemmelse med hele kroppen. De andre elever laver 1-minutsskitser med blyant af de forskellige kropsudtryk. Bagefter laves 1-minutsskitser i modellervoks. Når de fleste følelser har været vist: glæde, surhed, tristhed, vrede, forvirring, aggression, passivitet, træthed osv. vælger hver elev en følelse eller stemning, som deres figur skal vise. Der arbejdes med små stykker lermateriale, der bygges op fra neden. Der må ikke fremkomme detaljer som ansigter, hænder, næser osv. Figuren måler til sidst min. 20 gange 20 gange 20 cm. Nu er figuren ”vækket” og viser sin personlige stemning. Alt efter materiale, færdiggøres figurerne ved brænding eller tørring. Er der tale om modellervoks, tages der fotos fra 4 vinkler, til portfolio-kassen.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab og erfaringer med forskellige grafiske trykformer • kender og har fornemmelse for forskellige materialers muligheder • kender papirstørrelser og papirkvaliteter 	<p>Arbejdet med grafiske tryk og udtryksformer indeholder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Høj- og lavtryks teknikker. - Sort-hvide udtryksmåder. - Mønsterkonstruktion og skraveringsteknikker. <p>Brug tegne- og kompositionsopgave som oplæg til grafiske opgaver.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Foldefigurer.</i> Materialer: A4 papir og sort tusch eller blyant. Fold papiret 4, 6 eller 8 gange. Alle de forskellige former, der er opstået under foldningen, klippes ud. I hver udklippet foldefigur komponeres et mønster. Der må kun anvendes streger og prikker. Alle figurer skal være forskellige. Samtlige kompositioner kopieres i stort antal, men i samme størrelse. Eleverne får deres mange små foldefigurer tilbage. Disse skal bruges til at komponere et A4 billede, således at alle elever først prøver at komponere et roligt billede, et vildt billede, et uroligt billede og et symmetrisk billede. Eleven bestemmer sig for en af kompositionerne. Denne limes op på korrekt måde. Hvert billede sættes op på et A3 ark sort kardus. Der arbejdes videre med kompositionsbilledet eller dele deraf til linoleumstryk. Arbejdsmetoden kan også bruges, når der skal laves rammer og friser.
<ul style="list-style-type: none"> • kan grundlæggende farveblandningsteknikker • kan grundlæggende færdiggørelsesteknikker 	<p>De fleste opgaver indeholder et element af farveteori. Ved at arbejde decideret med farver og farveblandningsteknikker, kan det være en fordel, at udvælge få farver ad gangen. Derved øges indblikket i farvernes verden solidt og sikkert.</p> <p>Lav øvelser med primærfarver, gråtoneskalaen, komplementærfarver o.l.</p> <p>Se opgaverne: ”lys, mørke og mellemtoner”.</p> <p>Alle produkter færdiggøres. Billeder kan indsættes i rammer, eller de kan opsættes i sammenhæng, i temaer osv. til udstillinger.</p> <p>Rumlige former af ler færdiggøres. Efter brænding kan formerne behandles med maling eller glasur. Herefter udstilles de færdige produkter.</p> <p>Fraser af ler, gips o.l. monteres på plader og ophænges.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Arbejde med farver og reproduktioner.</i> Eleven arbejder med reproduktioner. Kategoriser kortene efter forskellige kriterier fx efter farver. Undersøg reproduktionerne: er der farver, der er mere gennemgående end andre, er der brugt rene farver, hvad kan farverne fortælle.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Registrer skulpturen med fotos, og gem i elevens portfolio. • Læg mærke til, om eleven kan arbejde med mange forskellige materialer og kender materialets muligheder. • Lad eleverne fremvise en enkelt konstruktion, som de hver især særligt har øvet og er blevet gode til. • Lad eleverne arbejde i ”kritikgrupper”. Gruppevis kigger eleverne på de færdige, udstillede skulpturer, der hører til gruppen og giver konstruktiv kritik. • Lad eleverne parvis give hinanden positiv og negativ kritik. Lad eleverne nedskrive kritikken i logbogen. • Vent en måned, og kig på billederne og kritikken igen. Find ud af, om man var enig i kritikken – eller om man har ændret synspunkt i det videre forløb. 	<p><i>Konkret materiale:</i> Ud fra dette forslag til materialesamling, kan samtlige forløb og læringsmål opfyldes:</p> <p>blyanter i 6b og 3b blandede farveblyanter sorte tuschpenne i tre størrelser. kuglepenne dunke med flydende tusch i primær- og sekundærfarver og sort acryl-dunke (eller lign) i primær- og sekundærfarver plus sort og hvid gouache-dunke i primær- og sekundærfarver plus sort og hvid , evt. Pebeo pensler i stor størrelse pensler i mellem størrelse pensler til akvarel str. 8 - 10 (små) ler, pap, metalrester, trærester, garnrester gode akvarelfarver, evt. Pelikan kulkridt i sort, hvid og rød farvekridt med 12 stk., evt. Caran Dache linoleum, falsæskepap, zinkplader glasplader, grafikruller og spartler vandbaserede grafikfarver, 3 farver + sort papir; A3 og A4, sort, hvidt og gråt kardus akvarelpapir i A4 og A3- formater rivepapir, ugeblade, aviser, silkepapir pap, karton, paprester fra butikken limlak, limstifter, hæftemaskine blyantspidser, viskelæder, forklæder staffelier bordstaffelier Samlinger af: forskellige sten i en kasse, til at tegne efter forskellige større, tørrede frugter og bælg billeder sat på pap, som inspiration billedleksikon håndbøger; dyr, planter og beklædning o.a. postkort med forskellige kunstneres billeder o.a.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Forslag og skitser samt begrundelser for valg af komposition skrives i logbogen • Lad eleven fremlægge processen – punkt for punkt – indtil det færdige resultat. Læg mærke til, om eleven bruger de rigtige begreber om papir, papirstørrelser og trykformer. • Læg mærke til, om linoleumstrykket lever op til de krav, der er sat for klassens arbejde med tryk: kanterne er tydelige og afgrænsede, farven står skarpt, der er balance i farverne m.m. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om de krav til færdiggørelsesteknikker i elevens produkt er overholdt. • Øvelser, skitser og produkter gemmes i elevens portfolio – benyttes til senere evalueringssamtale. • Lad eleven fremlægge en reproduktion med gennemgang af farver – og deres betydning for billedet. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til og forståelse for billeders betydning for mennesker i forskellige samfund • har kendskab og forståelse af nogle af de vigtigste kunstretninger og genrer 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lad billederne fortælle.</i> Som inspiration og kunstteoretisk vinkel bruges og introduceres gamle fortællende billeder, både malerier og tegninger. Nedennævnte billeder er meget stemningsfulde og fortællende. Snak om farver, der fortæller, om detaljer, der fortæller, og om det sted på et billede, man kigger mest. - Michael Ancher(ca. 1900), Den døde fisker. - Eckersberg (1818), Det Nathansonske Familiebillede. - Hans Egede (1741), Eskimoisk Boldspil. Tal om og vis billeder fra overgangen fra Nyklassisime og Romantik til Impressionisme i 1800-tallet. Snak om overgangen fra det iagttagende og fortællende til det mere eksperimenterende i den Grønlandske tradition i 1900-tallet.
<ul style="list-style-type: none"> • kan arbejde fabulerende • kan give tanker og følelser et billedligt udtryk • kan finde og vælge egnede udtryk via materialer, form og komposition • kan finde egnede udtryksformer til indhold og mening. • kan bruge andres billeder som udgangspunkt og inspiration for egne billedlige udtryk 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>"Den største dag"</i> Lad eleverne arbejde i grupper fra 2-5. Hver gruppe laver et en del af et kæmpe fællesbillede. Først skal alle eleverne i fællesskab finde "en meget stor dag"; fx konfirmationen, 1. skoledag , 1. soldag, en historisk begivenhed o.l.. Inspiration fra billeder af store begivenheder præsenteres. Fx. "Børnelege" af Pieter Bruegel den ældre 1560, "Sct. Hans-blus på Skagens strand" af P.S Krøyer, 1906 eller "Visionen om det grønlandske flag" af Thue Christiansen, lille skitse, 1984. Eleverne vælger et fælles maleri til inspiration. Herfra udvælges 5 ting, der gør billedet særligt, og som skal bruges på en anden måde i det kommende billede. Fx: der er så mange flotte farver, det vigtige står i midten, det man først kigger på er...osv. Fællesbilledet deles op felter/dele, og hver elev-gruppe arbejder med sit felt. Der vælges fællesmål for opgaven bl.a. ud fra inspirationsbilledet; baggrundsfarver, stemning, størrelsesforhold, materialer m.m. således at del-billederne giver et sammenhængende billede. Der vælges tegne- eller maleredskaber efter billedet indhold. Overvej billedets stemning og afpas materialerne efter dette: lette billedfortællinger i lette materialer/akvarel/blyant/farveblyanter og tunge fortællinger i tunge materialer acryl/papirriv/sort-hvid grafik. Billedet skal have en bred ramme med mønstre i de valgte farver.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge it til informationssøgning, skitsearbejde og lignende relevante opgaver • kan bruge relevant faglitteratur til informationssøgning eller som inspiration • kan bruge danske og grønlandske fagudtryk 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kunstner biografi.</i> Lad eleverne vælge en kendt maler eller billedhugger fra bøger eller Internettet. Hver elev arbejder med kunstnerens udvikling ved at finde billeder af arbejder fra de forskellige perioder af kunstnerens liv. Brug computeren til tekst og kommentarer til billederne. Relevante links fra Internettet nedskrives. Det hele samles i en mappe/bog. Til sidst laver eleven et billede, som er direkte inspireret af et af kunstnerens arbejder eller en parafrase over et kunstnerens arbejder. Hver gang der arbejdes med emner og opgaver benævnes alle materialer ved deres rette navn.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne sætte postkort, udklippede billeder og reproduktioner op på kartonstykker, og lav en billed-samlekigge-kasse, efter perioder og malestilarter. • Læg mærke til, om eleverne kender og kan udpege impressionistiske, naturalistiske, ekspressionistiske og kubistiske malestilarter. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lad hver elev fortælle om en farve eller en ting, der har givet inspiration billede. • Lad hver elev finde et eksempel på et maleri, tegning eller lign. via fagbøger eller computer, der viser en ”den store dag”, eller som inspirerer dem på anden måde. Gem billedet og klæb det op på karton, til billedsamlingen. • Læg mærke til, om eleverne vælger farver og materialer, som passer til billedets stemning 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne lave en samlet liste over de bedste bøger og internetsteder, de kender. • Læg mærke til, om eleven bruger de rigtige fagudtryk. • Lad eleverne fremlægge deres bøger/mapper – evt. i skolebiblioteket. • Lad eleven lave et kort foredrag om sin kunstner på det 1. fremmedsprog – henholdsvis dansk/grønlandsk: hvad hedder kunstneren, hvornår er han født, hvor er han født, hvad har han lavet, hvad hedder titlerne på kunstværkerne osv. 	

Arkitektur	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kender, hvilke materialer man kan bygge med • kender de materialer, der bruges i Grønland til at bygge huse og andre byggerier med 	<p>Arkitektur er arbejdet med rum og bygninger og deres betydning for os, der er i og omkring dem.</p> <p>Rum i arkitektonisk sammenhæng betyder både almindelige rum, med fire vægge, det betyder også steder, hvor man gør noget specifikt, f.eks. arbejder (på værkstedet), beder (i kirke) eller venter (i venteværelset). Rum betyder også steder udenfor, hvor der sker noget bestemt, f.eks. en legeplads, en sportsplads eller en havn. Man skaber også et rum, når man laver en lejrplads, med telte og køkkener, der afgrænser et bestemt sted i naturen. Rum betyder derfor alle de steder - ude og inde - som mennesker bruger til bestemte ting.</p> <p>Nedenstående emne kan behandles i samarbejde med naturfag.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Detektivopgaven.</i> Del eleverne i grupper og lad dem undersøge en bygning; skolen, et hjem e.l. - find de materialer, der indgår i byggeriet. Find så mange som muligt. Materialer, som ikke umiddelbart kendes, undersøges og bestemmes. Skriv i logbogen. - Tag billeder af materialerne. - Lav en liste med gennemgang af hvert materiale ud fra flg. spørgsmål: Materialets navn Hvor stammer det fra Hvor er det lavet Hvordan er det lavet Hvor er det brugt Hvordan er overfladen Hvordan er materialets egenskaber; hård, blød, solidt, skrøbeligt osv.
<ul style="list-style-type: none"> • kan beskrive forskellige typer af "bosteder" 	<p>Følgende forløb gennemføres i samarbejde med samfundsfag og kunst.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>"En verden af byer".</i> Del eleverne i grupper og lad dem vælge et land og en by/sted. Grupperne undersøger hvordan boligerne er der; hvilke materialer er de bygget af, hvordan er det bygget, hvilke hensyn skal man tage m.m. Derefter laves en model af boligen. Lad eleverne i gruppen komme med forslag til modelmaterialer, der kommer så tæt på det oprindelige som muligt. Elev-gruppen beskriver boligen ud fra sammenhængen med omgivelserne; "på landet", i bygden, i storbyen, i junglen o.l. – og hvilken indflydelse levevis, klima, erhvervsvilkår m.m. har på boligen udformning.
<ul style="list-style-type: none"> • kan beskrive og registrere rum ved hjælp af tegning, opmåling, foto og tekst. 	<p>Følgende forløb gennemføres i samarbejde med matematik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Opmåling af eget hjem</i> Hver elev opmåler eget hjem, i grundplan og for alle rum. Der fås evt. tegninger over grundplaner på teknisk forvaltning. Eleven tager digitale billeder af rummene, som bruges til illustration og underbygning af en skriftlig rum-bekrivelse. Optegning sker på millimeterpapir eller lign.

Arkitektur	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<p>Der laves en portfolio-kasse til hver elev. Eleven gemmer sine forskellige arbejder, skitser og produkter heri. Ved at sammenligne og evaluere elevens arbejder, kan udviklingen fastholdes og målrettes.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleven skal kende og kunne benævne forskellige typer af træprodukter, metaller, beton, sten og glas. • Læg mærke til, om eleven <ul style="list-style-type: none"> - forstår, at en bygning består af mange forskellige typer materialer • Lad grupperne fremlægge deres undersøgelse. 	<p><i>Bøger til læreren:</i></p> <p>Undervisningsministeriet, Folkeskoleafdelingen Temahæfte nr. 8: "Arkitektur og Design"</p> <p>R. Broby Johansen: "Hverdagskunst – Verdenskunst", Nordisk Forlag 1946</p> <p>Lars Hegelund: "Tingene omkring os-arkitektur", Gjellerup-Gad 1984</p> <p>Steen Ejler Rasmussen: "Om at opleve arkitektur", Gads forlag 1975</p> <p>"Billedpædagogisk Tidsskrift", Danmarks Formningslærerforening</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven kan planlægge sit arbejde og hente relevant information, inden arbejdet starter. • Elevgruppen fremlægger sin modelbolig og gør rede for overvejelserne med hensyn til bygningsform, materialer m.m. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Opgaven fremlægges med kommentarer til rumfunktionerne. • Udstilling af plancher med tegninger, billeder og tekst. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan beskrive et rum/hus eller lign. via sanseudtryk, funktioner og lysets virkning 	<p>Følgende forløb gennemføres i samarbejde med kunst og religion og filosofi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Det åndelige rum</i> Kirkerum, rum til brug ved bøn, meditation eller anden åndelig eller religiøs sammenhæng skal bruges som udgangspunkt for opgaven. <ul style="list-style-type: none"> - Lad eleverne vælge et byggeri fra et billede eller kirken eller det hus, der bruges som kirke. - Lad eleverne finde musik, der fremmer stilhed og indre lytten. - Spil musikken, imens der farves på 5 cm gange 5 cm små stykker papirer i de farver, musikken fremkalder. Der må farves alle de papirer, der ønskes. - Lav en lille farvekomposition af de farvede papirer. Tag fotos af de forskellige muligheder. - Til inspiration findes mosaikker eller glasmalerier fra forskellige kirker, moskeer, templer osv. Hvilke farver bruges ofte, og hvilket formål har netop disse farver i billederne.
<ul style="list-style-type: none"> • kan tegne/designe eller modelbygge rum eller huse ud fra en ide og opstillede funktionskriterier • kan forstå og beskrive materialers betydning for et rum eller byggeris udtryk 	<p>Forløbet gennemføres i samarbejde med drama, idræt og matematik.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>En idrætshal-model.</i> Del eleverne i hold, og lad dem opstille 3-5 kriterier for en idrætshal. Lav en fælles gennemgang, så alle hold hører alles forslag. Ud fra forslag og samlet gennemgang udarbejdes en fælles ideskitse til en hals idrætshale og andre faciliteter samt bygningens udtryk. Lav fælles gennemgang, så alle får del i gode ideer og tanker. Lad holdene vælge materialetyper efter det udtryk, der er bestemt. Tegn og byg dele af eller hele hallen. Tegn eller byg udvalgte dele af de andre faciliteter. Hele projektet skal fremlægges og følgende områder skal særlig belyses: <ul style="list-style-type: none"> - hvilke idrætshale faciliteter blev valgt og hvorfor, - hvilke andre faciliteter blev valgt og hvorfor, - har hallen fået det udtryk, man ønskede, og hvordan har man ladet materialerne "tale", samt hvilke materialer er blevet valgt?
<ul style="list-style-type: none"> • kender enkelte kulturers byggestile • kan bruge IT til tegning og informationsøgning 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>En kulturbygning</i> Lad hver elev vælge en bygning, fra postkort, Internettet, rejsebøger eller andet. Billedet af bygningen gemmes på en computer. Herefter laves en kort tekstbeskrivelse af bygningens; alder, historie og funktioner. Dele af bygningen forstørres, og der beskrives detaljer, som fremhæver byggestilen. Der laves links til andre informationer eller relevante oplysninger om denne bygning. Billedet indsættes i en fremmed sammenhæng, f.eks. i en grønlandsk bygd, i Sahara eller på Kgs. Nytorv. Print billederne ud af bygningen i den fremmede sammenhæng, og lad de andre elever gætte den rigtige sammenhæng.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge relevante grønlandske og danske fagudtryk 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Sprog – grønlandsk/dansk</i> Brug materialer og tekster med begge sprog. I teksterne benyttes både danske og grønlandske fagudtryk ved undertekster til illustrationer o.l. Lad gæstelærere; arkitekter, medarbejdere på teknisk forvaltning e.l. fortælle om byggeri og byggematerialer på henholdsvis grønlandsk/dansk.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne forklare, hvordan de har udvalgt musikken, og hvilke stemninger i musikken, der har fået dem til at foretage valget. • Læg mærke til, om eleven har ord for stemninger og fordybelse. • Udstil de små kompositioner, og lad eleven fremlægge sine betragtninger med fokus på: <ul style="list-style-type: none"> - hvilke farver og musik passede godt sammen, - hvilke stemningsbilleder og farver passede godt sammen, - hvilke bygninger var mest stille i deres udtryk? • Lav en 3 minutters fremlæggelse med overhead, power point dias-show eller lysbilleder, hvor der fortælles om den udvalgte bygning ved hjælp af farvekompositioner musik og stemningsbilleder. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lad hver elev fremlægge et kriterium med begrundelser. • Lad hver elev præsentere en del. • Lav liste over de materialetyper, der vælges, og lad eleverne fremskaffe de rigtige materialer. • Lav fotoregistrering af hele projektet, fra 1. gruppearbejde til fremlæggelsen og gem i elevens portfolio. • Lad hver elev fortælle om hele processen med fokus på de ting, der blev ændret, og hvorfor. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Udprint hele siden, og gem den i elevens portfolio. • Lad eleven fortælle om sin fascination eller glæde ved netop den bygning. • Lad eleverne indsætte tekst, links og billeder i en fællesmappe. Fremlægges fx på skolebiblioteket. • Læg mærke til, om eleven benytter informationer, der er hentet til beskrivelsen af bygningen; historisk periode, kulturel epoke osv. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lad en del af fremlæggelsen foregå på det 2. sprog – henholdsvis dansk/grønlandsk. • Lad eleverne forberede og stille spørgsmål på det 2. sprog – henholdsvis dansk/grønlandsk. 	

Idræt og udeliv

Idræt	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har grundlæggende kendskab til boldbasis</p>	<p>På dette niveau består boldbasis af: tekniske boldøvelser, alternative boldspil, samspil, taktisk forståelse og regelkendskab.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Dribling med håndbold eller basketball.</i> <ul style="list-style-type: none"> - Formel indlæring: Læreren viser korrekt dribling.. - Funktionel indlæring: ”Driblekonge”. Alle elever har en bold hver og står bag ved en linje i begge ender af salen i et helleområde. En elev uden bold er fanger og befinder sig ude i salen mellem de to helleområder. Når legen går i gang, skal eleverne dribble frem og tilbage mellem de to helleområder. Fangeren forsøger at berøre driblernes bolde. Hver gang det lykkes lægger dribleren sin bold ud af banen og hjælper fangeren med at fange de andre elever. Er alle de elever, der skal fanges i helleområdet på en gang, må fangeren godt gå ind og fange i helleområdet. Sådan bliver legen ved, til der kun er en tilbage med en bold. Denne elev er driblekonge.
<p>• har grundlæggende kendskab til kropsbasis</p>	<p>På dette niveau består kropsbasis af; balance, reaktioner, koordination, rytme, musik og bevægelse, acceleration, styrke og smidighed, gang og løb.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rundkreds</i> Eleverne står i rundkreds med ansigtet i urets retning. Eleven bagved klapper / nulrer / masserer personen foran. Efter ”afklapning” går alle sidelæns ind mod midten, indtil alle har eleverne fuld kropskontakt med personen foran og bagved. Når læreren siger ”nu” sætter alle sig langsomt ned på ”bagvedstående” knæ. Derefter bliver eleverne siddende til læreren giver tegn, hvorefter de rejser sig langsomt og gentager øvelsen i modsat retning (dvs. ansigtet mod uret).
<p>• har forståelse for og grundlæggende kendskab til opvarmning og dens betydning for kroppens arbejde</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Bingo-leg</i> Eleverne går sammen to og to til ”Bingo-leg”. Hvert par får en bingooplade med 10 forskellige numre. Læreren har lagt 30 kort ud på hele salens gulv. På disse kort, som alle har sit eget nummer (fra 1-30), er der tegnet og beskrevet med ord en øvelse for 2 personer. Øvelserne er forskellige på alle kort. Kortets tekst og nr. ligger nedad, så eleverne skal vende kortet for at se opgave og nr. Når læreren sætter legen i gang, skal eleverne løbe hen til et kort, vende det, foretage øvelsen og har man kortets nummer på sin bingooplade, krydses tallet af. Øvelserne gennemføres, uanset om man har nummeret eller ej. Når læreren giver signal løbes der videre til et nyt kort, hvor alt foregår på samme måde igen. Et hold får Bingo, når alle numrene på bingopladen er blevet krydset. Læreren sørger for at eleverne har så god tid ved hver post, at de kan nå at gennemføre øvelserne korrekt. • Forslag til øvelse: To elever sidder ned på gulvet ryg mod ryg i armkrog med strakte ben. Parret skal rejse sig op uden at vende sig om.

Idræt og udeliv

Idræt	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Hold øje med de tekniske detaljer i driblingen • Læg mærke til, om eleven kan: <ul style="list-style-type: none"> - dribble korrekt med fingerspidserne og med bøjede hofte-, knæ-, og ankelled, - dribble i rytme med højre og venstre hånd, - modtage og stoppe bolden i navlehøjde, - se op på læreren, imens der dribles. • Læg mærke til, om eleven kan orientere sig i forhold til med- og modspilleres placering, imens der dribles. 	<p>Bolde</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til om eleven har fornemmelse for både sig selv og de andre. • Hold øje med elevernes balance ved ”nedsætningen”. 	<p>Musik</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne planlægge og lave små opvarmningsprogrammer for hinanden • Læg mærke til, om eleverne er aktive og bliver varme. 	<p>Bingopladenummerkort med øvelser på Musik</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har grundlæggende kendskab til flere hold- idrætter</p>	<p>Holdidrætter består af idrætsformer, hvor eleverne er sammen to eller flere.</p> <p>Småspil inden for holdidrætter. Med udgangspunkt i det færdige spil forenkler læreren spillet til et niveau, hvor eleverne lige netop kan klare udfordringerne. Eleverne undervises på dette niveau, indtil de er klar til at rykke endnu et niveau op. Denne proces gentages til det færdige spil (helheden) nås. Processen er typisk langvarig.</p> <p>• <i>Fodbold:</i> Udgangspunktet er det færdige spil 11 mod 11. - Formel indlæring: Læreren underviser individuelt i indersideaflevering/-spark. - Funktionel indlæring: Derefter brydes det færdige fodboldspil ned til småspil med f.eks. 3 mod 3 på lille bane. Eleverne spiller fodbold med fokus på indersidespark/-afleveringer/afslutninger. Point opnås for hver korrekt indersideaflevering. Når modstanderne erobrer bolden, er det deres afleveringer, der tælles. Hvem opnår flest indersideafleveringer i træk? Der tælles ikke mål. Når eleverne mestrer indersideteknikken i spilsituationer, præsenteres de for nye teknikker, som de skal bruge i 4 mod 4 spil.</p>
<p>• har grundlæggende kendskab til individuelle idrætter</p>	<p>• <i>Badminton. Indlæring af singleserv.</i> Eleverne vælger en linje på gulvet som målområde og stiller sig 5 meter bagved denne linje. Lykkes det at serve bolden forbi linjen flytter eleverne sig 1 meter tilbage og forsøger derfra. Sådan fortsætter man til servelængden er som i det færdige spil. En variant er præcisionsserv. Øvelsen er den samme, men nu gælder det om at ramme linjen eller cirkel, når fjerbolden falder til jorden.</p>
<p>• har grundlæggende kendskab til slagboldspil</p>	<p>Slagboldspil dækker over spil som langbold, rundbold, M-bold, softball, golf mm.</p> <p>• <i>"Cricket bowling".</i> 10 tomme plastikflasker (sodavand 1,5 liter) stilles op i bowlingformation. Ca. 10 meter væk fra flaskerne står en spiller (gærdespiller) klar med et bat. En "feeder" står klar med bolde. Markspillere kaster bolde tilbage til "feederen" og rejser de væltede flasker op. "Feederen", står ca. 1 meter til siden fra gærdespilleren og dropper fra højre arm en tennisbold ned på gulvet foran gærdespilleren. Gærdespilleren må slå til bolden efter opspringet. Det gælder for gærdespilleren om at vælte så mange flasker som muligt på 5 bolde. Derefter byttes pladser.</p>
<p>• har grundlæggende kendskab til akrobatik og gøgl</p>	<p>Dette forløb laves i samarbejde med drama og sprogfagene.</p> <p>• <i>Jongler.</i> Kast en bold op i luften ca. 15 cm. og grib den med samme hånd. Tag en bold i hver hånd. Kast først venstre bold over mod højre hånd. Lige inden bolden skal gribes kastes bolden fra højre hånd over til venstre hånd. Gentag denne øvelse. To bolde i samme hånd. Kast en bold op i luften, og lige inden du griber den i samme hånd igen, kaster du den anden bold i luften. Gentag øvelsen. To bolde i venstre hånd og en i højre hånd. Kast den ene bold fra venstre til højre hånd. Lige inden bolden skal gribes i højre hånd kastes bolden fra højre hånd mod venstre hånd. Lige inden bolden skal gribes i venstre hånd, kastes bolden fra venstre til højre hånd. Gentag øvelsen. Miks øvelse 2 og 3, således at der først jongleres med to bolde i een hånd, mens den tredje bold er parat i den anden hånd. På et tidspunkt kastes en af boldene over til den tredje bold i modsatte hånd og der jongleres nu med tre bolde.</p>

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Evaluering af formel indlæring f.eks.: <ul style="list-style-type: none"> - Indersidespark: - Støttefod på linje med bolden og ca. 10 cm. ud for denne. Benet er let bøjet og foden peger i afleveringsretningen. Sparkefoden er drejet 90° i forhold til støt-tebenet. Lås i anklen. Sparkebenet, der er let bøjet, føres først bagud derefter kraftigt frem. Bolden træffes i centrum med den bredeste del af foden. 	<p>Bolde og mål.</p>
<p>Evaluering af den formelle indlæring: servelængde og servepræcision.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven gør fremskridt. • Læg mærke til udgangsstillingen for højrehådede: Kroppen er drejet mod højre. Højre ben bagerst. Højre arm er bøjet i albueleddet og ketsjerbladet er i hoved-højde. I venstre hånd er fjerbolden. Ketsjeren føres tilbage. Derefter flyttes væg-ten fra højre ben til venstre ben. Ketsjeren føres frem i næsten strakt arm, dvs. ketsjeren føres ned langs kroppen samtidig med at hoften føres frem. Fjerbolden slippes. Bolden rammes med næsten strakt arm. Ketsjeren føres videre over venstre skulder 	<p>Ketsjer, fjerbolde og net.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne kan følge instrukser og gøre bevægelserne korrekt. • Hold øje med gærdespillerens timing og præcision i slaget. 	<p>1 bat, 5 tennisbolde og 10 tomme plastflasker.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne arbejde sammen to og to og hjælpe hinanden med kritik. • Hold øje med elevernes timing i kastene. • Læg mærke til, om eleven gør fremskridt. • Fremvis en række jonglører fx til morgensamling 	<p>3 jonglørbolde</p> <p>Cirkuskasse, kan lånes på Pilersuiffik</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har erfaring og kendskab med kreative kroppsforløb 	<p>Dette forløb laves i samarbejde med drama.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Modellering</i> Eleverne er sammen to og to. Elev A modellerer elev B efter overskrifter som læreren og eleverne i fællesskab har besluttet. F.eks. som: følsom, selvglad, lykkelig, uoplagt, ondt i maven osv.
<ul style="list-style-type: none"> • har grundlæggende kendskab til grundtræning, herunder kondition, muskelstyrke, muskeludholdenhed og bevægelighed 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Konditionstest - Cooper Test.</i> Deltagerne skal løbe en maksimal distance på de 12 minutter, som testen varer. Dette gøres lettest på en opmålt rundbane. Når de 12 minutter er gået regnes den samlede løbedistance ud for eleven. Distancen sammenlignes med tabellen i næste spalte. Konditallet fremstår som et udtryk for elevens maksimale iltoptagelse.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til og forståelse for sammenhænge imellem levevis og idræt samt kostens, rygningens og alkohols betydning for kroppen og kroppens arbejde 	<p>Undervis i sammenhænge mellem kostindtagelse og kropsvægt. Dette forløb laves i samarbejde med hjemkundskab og personlig udvikling. Definer følgende begreber for eleverne: Hvilestofsifte. Energistofsifte. Kilojoule, herunder mængden af kilojoule i fedt, kulhydrat og protein. Undervis eleverne i den anbefalede fordeling af næringsstoffer i deres kost (fedt ca. 25%, kulhydrat ca. 60% og protein ca. 15%).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kostanalyse.</i> Eleverne skal i det følgende døgn notere alt ned, som de spiser, i gram og i næringsstoffordeling. Konstater om der er forskelle i elevernes indtagelse i forhold til de anbefalede værdier. Prøv at udregne en elevs energiforbrug på et døgn og sammenlign det med døgnets energiindtag. Er der balance? Eleverne skal derefter foretage en personlig kostanalyse.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til idrætsskader, deres forebyggelse og behandling 	<p>Dette forløb laves i samarbejde med Naturfag. Undervisningen dækker:</p> <ul style="list-style-type: none"> - akut førstehjælp - genoptræning - forebyggelse - hensigtsmæssigt udstyr til idræt f.eks. krav til løbesko - tapening af led <ul style="list-style-type: none"> • <i>Knæleddets anatomi.</i> Undersøg knæleddets anatomi. Disseker et knæ fra en kylling. Sæt navne på led- og korsbånd. Hvad sker der i leddet ved en forstuvning?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer																												
<ul style="list-style-type: none"> • Snak om, hvordan følelser kan se ud med kropssprog. • Lad eleverne fremvise enkelte af deres bedste og sjoveste ”figurer” for hinanden, og lad resten gætte. • Eleverne giver selv vurderinger af de forskellige udstillede figurer. 	Musik																												
<ul style="list-style-type: none"> • Evaluering af kondital: Udregnet efter antal meter løbet på 12 minutter: <table border="1" data-bbox="199 477 399 862"> <thead> <tr> <th>Meter</th> <th>Kondital</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1600</td><td>25</td></tr> <tr><td>1700</td><td>27</td></tr> <tr><td>1800</td><td>29</td></tr> <tr><td>1900</td><td>32</td></tr> <tr><td>2000</td><td>34</td></tr> <tr><td>2100</td><td>36</td></tr> <tr><td>2200</td><td>38</td></tr> <tr><td>2300</td><td>40</td></tr> <tr><td>2400</td><td>42</td></tr> <tr><td>2500</td><td>45</td></tr> <tr><td>2600</td><td>47</td></tr> <tr><td>2700</td><td>50</td></tr> <tr><td>2800</td><td>55</td></tr> </tbody> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Hold øje med om eleven disponerer sit løb hensigtsmæssigt. 	Meter	Kondital	1600	25	1700	27	1800	29	1900	32	2000	34	2100	36	2200	38	2300	40	2400	42	2500	45	2600	47	2700	50	2800	55	Løbebane, stopur, målebånd, papir og blyant.
Meter	Kondital																												
1600	25																												
1700	27																												
1800	29																												
1900	32																												
2000	34																												
2100	36																												
2200	38																												
2300	40																												
2400	42																												
2500	45																												
2600	47																												
2700	50																												
2800	55																												
<ul style="list-style-type: none"> • Undersøg, om elevernes energiforbrugsberegninger er korrekte. Vejled dem i kostindtag, hvis undersøgelserne viser udsving fra de anbefalede værdier 	”Sundhed – et spørgsmål om livskvalitet” af Alice Elsig og Niels-Ole Hørlyk, 1993, Hjerteforeningen.																												
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne sætte rigtige navne de forskellige led- og korsbånd. • Undersøg, om eleverne kan tape korrekt på forskellige led. 	Billeder af knæledet. Knæled fra en kylling samt skalpel. Vippebræt Tape.																												

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• kan bruge både dansk og grønlandsk til kommunikation i forskellige sammenhænge</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kropsdele på dansk og grønlandsk.</i> Lav en 1:1 tegning af kroppen, ved at tegne omkring hver enkelt elev, på et stort stykke papir. Angiv med røde farver alle kropsdele, led, muskler der kendes og med grøn farve de samme ord på dansk. • <i>Ballon-ordleg.</i> Inddel eleverne i mindre grupper 2-4 stk. Hver gruppe får en ballon, og skal holde ballonen svævende med små puf. Hver gang der puffes skal der benyttes ord og vendinger, på skiftevis dansk og grønlandsk. Læreren starter med at bestemme, hvilken kategori af ord eller vendinger der skal bruges, f.eks. legemsdele, sport, muskler, sanglege osv.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none">• Læg mærke til, om eleverne bruger både dansk og grønlandsk.	Lege og ideer fra undervisningsforslag i drama, kunst og dansk.

Udeliv	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<p>• har tilegnet sig grundlæggende færdigheder i planlægning, forberedelse, gennemførelse og evaluering af ture i naturen, f.eks. vandreture, cykelture, skiture, rideture, slædeture og kajakture</p>	<p>I faget udeliv er det vigtigt at lade eleverne få mange forskelligartede erfaringer. Det er ligeledes vigtigt at lade eleverne bruge deres erfaringer i bl.a. planlægning og gennemførelse af turene. Gør meget ud af, at involvere eleverne i alle faser af arrangementet. Forberedelserne er ligeså vigtige som gennemførelsen.</p> <p>Der er der mange aspekter af faget, hvor naturfag er en naturlig og vigtig samarbejdspartner.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Langrendstur.</i> Planlæg en langrendstur med klassen. I forberedelsesfasen diskuteres, undersøges og trænes følgende: Er udstyret i orden. Hensigtsmæssig smøring af ski. Små træningsture. Hvilket tøj skal vi have på under turen. Hvad skal vi have i rygsækken. Hvor skal vi hen på turen. Hvordan er landskabet på den rute vi har valgt. Er der forhold vi skal være forsigtige med. Vejrudsigten (hav en reservedato parat). Skal vi køre i storgruppe eller i mindre. Hvor mange lærere er med på turen.
<p>• har grundlæggende færdigheder i orientering og løb i naturen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Korttegnings-løb</i> Eleverne skal følge en afmærket rute. Afmærkningen kan være papirstrimler, flag, farvede sten o.l. På ruten er afmærket et antal poster. Deltagerne sendes af sted med tidsintervaller på 2-4 minutter. Eleverne indtegner ruten og posternes placering på deres kort, efterhånden som de passerer. Der kan gives point for korrekt indtegnede post – samt for den tid, løberen/holdet har brugt til at gennemføre det.
<p>• har tilegnet sig færdigheder i sikkerhed og hensigtsmæssig færden i naturen</p>	<p>Eleverne skal lære at orientere sig efter kort og kompas, herunder</p> <ul style="list-style-type: none"> - at orientere kortet korrekt mod nord. - at kunne finde retningerne nord, syd øst og vest ud fra et kompas. - at kunne se højdekurverne på kortet og forstå, hvad de betyder <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kompasøvelse.</i> Lad eleverne gå fra skolen til et punkt på kortet i enten nordlig, sydlig, østlig eller vestlig retning kun vha., kort og kompas. • <i>Lav et primitivt kompas.</i> Barberbladet gøres magnetisk vha. magneten som på skrå trækkes hen over barberbladet 10-20 gange. Tryklåsen sættes på midt på barberbladet. Knappenålen sættes fast i flamencopladden. Barberbladet sættes på knappenålen (i tryklåsen) og det vil herefter dreje sig i nord-sydretning. Eleverne skal derefter pege på nordretningen.

Udeliv	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Efter turen evalueres forløbet. Indhøstede erfaringer skrives ned og medtænkes på en efterfølgende tur. 	<p>Ski, bindinger, stave, støvler, rygsæk, smøring, nødudstyr, hensigtsmæssig beklædning, mobiltelefon (hvis der er dækning på ruten).</p> <p>Erik Mygind, ”Langrend” , Politikens forlag. 1987.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ved hjemkomsten kontrolleres elevernes kort med masterkortet. 	<p>Kort over område, post-markeringer, blyanter</p> <p>Magnet, barberblad, tryklås, knappenål og en lille plade flamenco.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Evaluer præcisionen i elevernes færden. Kommer de hen til punktet. • Kontrol foretages med et rigtigt kompas og sikkerheden i at orientere sig efter et primitivt kompas vurderes af eleverne. 	<p>Kort og kompas.</p> <p>Orientering 1,1, Det Danske Spejderkorps 1982</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har tilegnet sig færdigheder i valg af tøj og udstyr til ture i naturen 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Beklædningsprincipper</i> Gennemgå 3-lags beklædningsprincippet i forbindelse med hensigtsmæssig beklædning ved udeaktiviteter. Inderst et sæt svedtransporterende undertøj af kunststof (polyester) så et varmeisolerende lag af fleece/uld. Til sidst et vindisolerende lag (jakke) i form af Gore-tex med nylon eller tæt vævet bomuld. Endvidere huens vigtighed i koldt vejr fordi ”Fryser du om fødderne så tag en hue på”. 60% af kroppens varmeafgivelse foregår fra hovedet (hvis man er påklædt). Huen er derfor central i vinterbeklædningen. På fødderne er det ligeledes 3-lagsprincippet der er mest hensigtsmæssigt . Inderst en tynd svedtransporterende strømpe i kunststof. Derefter en tyk uldsok og til sidst en vindtæt støvle med for. Vanter er mere varmeisolerende end handsker fordi der er to rum til fingrene og derved varmer fingrene hinanden. Udpeg en mannequin fra klassen og lad en anden elev påklæde vedkommende korrekt.
<ul style="list-style-type: none"> • har erfaringer og færdigheder inden for lejrslagning og madlavning på bål eller kogesæt 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Lejretablering i naturen.</i> Eleverne skal etablere en lejr. Telttopslagning foregår ved at lade indgangen være i læretningen. Bålplads placeres så gnister og røg flyver væk fra teltområdet. Latringravning. Grav et 15 cm bredt og 1 meter langt hul i jorden et isoleret sted væk fra lejren. Jord/grusbunken lægges ved siden af latrin. Efter brug drysses lidt jord over afføringen. Toiletpapir i en plastpose med en pløk igennem. På et bestemt sted i lejren placeres en ting f.eks. en lille spade. Er spaden i lejren, er latrinen ledig. Er spaden ikke i lejren er latrinen optaget.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge flora og fauna ved tilberedning af mad o. lign. 	<p>Arbejd med spiselige bær i den grønlandske natur i timerne. Tag på vandring efter bær og fremstil hjemmelavet syltetøj i timerne. Forløbet laves i samarbejde med hjemkundskab.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tyttebærsyltetøj.</i> Tyttebær blandes med sukker. Vand hældes over og blandingen bringes langsomt i kog. Kog ved svag varme i 10 min. Hældes derefter på varme glas, der hurtigt får stofflag på med elastikker. Tyttebær indeholder naturlig konservering. Smag på massen inden den stivner og tilsæt evt. mere sukker, hvis nødvendigt.
<ul style="list-style-type: none"> • har erfaringer med forskellige lege i naturen 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Boccia.</i> Boccia er et populært spil i bl.a. Frankrig. Inddel eleverne i hold på ca. 4. Hver elev har 4 sten at kaste med. Holdene finder selv deres sten, gerne let genkendelige for de enkelte spillere. Der findes en let genkendelig ”jacket” (mål-sten). Der laves en linie, hvorfra der skal kastes og der trækkes lod om, hvilket hvem der først kaster jackeden ud. Derefter tilhører retten til jackedet det hold, som scorede sidst. Holdet, der kastede jackeden, kaster den første sten. Derefter modstanderen. Herefter er det hele tiden det hold, der ligger dårligst, der skal kaste. Når et hold har kastet alle sine sten, fortsætter det andet hold, indtil alle dets sten er kastet. Scoring: Der kan højst scores 4 point pr. runde; når alle 4 sten ligger tættere på jacket end modstandernes. Der scores 1 point, hvis ens sten ligger nærmest jacket, og en af modstandernes ligger nummer 2. Hvem får først 10 point?

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne og læreren observerer og korrigerer for eventuelle fejl i påklædningen 	<p>Undertøj i kunststof, tyk trøje og bukser, vindisolerende jakke og bukser, hue, 2 par sokker og støvler. Vanter/handsker.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan oplever eleverne brugen af latrinet. Diskuter andre muligheder for latrinkonstruktioner. Afprøv evt. 	<p>Telte, brænde, spade, wc-papir.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Hold øje med om alle eleverne er aktive i processen. 	<p>1 kg tyttebær 500 gram sukker 1 dl. vand. Gryder, rene glas, stof og elastikker.</p> <p>Inger Hauge, "Opskrifter fra mit køkken i Grønland". Vindrose 1996.</p> <p>Ole Høst, "Bærbogen", GAD1971.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne kender reglerne for spillet. 	<p>Sten</p>

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har erhvervet grundlæggende færdigheder inden for jagt og jagtetik samt fiskeri og fiskerietik • kan bruge både dansk og grønlandsk som kommunikation i forskellige sammenhænge 	<ul style="list-style-type: none"> • Inviter en dygtig naturperson, f.eks. en biolog fra lokal institution, en fanger, en naturvejleder, en geolog på gennemrejse, en fugleinteresseret, en lokal med megen viden eller andre. Lad personen fortælle om sine interesseområder ude i naturen. Hav spørgsmål med hjemmefra. Lav en lille øvelse, hvor eleverne viser og afprøver deres viden og praksis inden for førstehjælp, jagt og fiskeri. Lad prøverne/øvelserne foregå på begge sprog. Afslut med varm te/kaffe og en spiselig overraskelse.
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til basal førstehjælp 	<p>Opgaver og cases i førstehjælp.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • har kendskab til lokal flora og fauna, og ansvarsfuld omgang med denne 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Blad-kendskab.</i> Under en fjeldvandring indsamler eleverne blade, således at der mindst er 10 forskellige bladformer jf. ”Nunatta naasui/Grønlands flora i farver”. Pres bladene og sæt dem ind i et skema med angivelse af betegnelsen for bladformen.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Snak om alle de ting eleverne har lært, på et år fra denne dag. Lad eleverne lave en liste over der ting de har lært siden sidste trin, både som de har lært selv og i skolesammenhæng. • Lav en liste med de ting, eleverne gerne vil lære i den kommende tid. 	
<p>Ide- og opgaveløsninger gemmes i elevens portfolio.</p>	<p>Kalaallit Røde Korsiat. Atuarkkiorfik Ilnniusiorfik: Ajutoortoqartillugu. Atuartup atuagaa.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Skema med pressede blade samt tekst gemmes i elevens portfolio. 	

Musik, sang, bevægelse og drama

<i>Sang</i>	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan flere forskellige grønlandske og danske årstids-, morgen- og højtidsange og salmer 	<p>Byg videre på fundamentet fra yngstetrinnet og udbyg progressionen med sværere melodiske og rytmiske sange.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Syng f.eks. ”I østen stiger solen op” og Grønlands Nationalsang.
<ul style="list-style-type: none"> • kan forskellige børnesange, rim og remser 	<ul style="list-style-type: none"> • Brug lokale rim og remser. • Syng mange forskellige lokale og nationale børnesange.
<ul style="list-style-type: none"> • kan synge fra sangbog og kopier 	<ul style="list-style-type: none"> • Anskaf sangbøger eller lav kopimapper til eleverne. De skal nu synge efter den trykte sang. Eleven skal koncentrere sig om at følge med i teksten og synge med.
<ul style="list-style-type: none"> • kan synge flerstemmigt, bl.a. kanon, overstemmer og ostinater 	<ul style="list-style-type: none"> • Syng ”Spisekammersamba” med indlagt polyrytmisk talekor.
<ul style="list-style-type: none"> • kan synge lettere korskang 	<ul style="list-style-type: none"> • Syng ”Sana Sananina”
<ul style="list-style-type: none"> • kan lave selvkomponerede småtekster 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne prøve at komponere og synge deres egen raptekst. Sæt evt. et hip hop/shuffelbeat på eller sæt en trommemaskine på. Der skal være tryk i arbejdsituationen så eleven får mod til at prøve at rappe.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan synge udenlandske sange og populærmusik 	<ul style="list-style-type: none"> • Syng f.eks. den engelske sang ”Leaving on a jetplane”
<ul style="list-style-type: none"> • kan synge i mikrofon 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne synge/rappe deres egne eller andres raptekster i mikrofon.
<ul style="list-style-type: none"> • har bevidsthed om stemmens muligheder, f.eks. artikulation og smidighed i stemmen samt opmærksomhed omkring det rigtige stemmeleje • opmærksom på sangens mulighed for at udtrykke følelser og fællesskabsoplevelser • kan synge i naturligt stemmeleje (C1-E2) 	<ul style="list-style-type: none"> • Optræd med eleverne til et forældremøde eller andet arrangement.

Musik, sang, bevægelse og drama

<i>Sang</i>	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om elevens fokusering og koncentration er i orden under sangen. Eleverne holder øjenkontakt med læreren igennem sangen. 	<p>"I østen stiger solen op" - Weyse – "Dansk Sang", Folkeskolens Musiklærerforening. "Nunarput utoqqarsuanngoravit", Grønlands nationalsang. "Silarput nuannarivissarpara", vintersang. "Seqernup qungujulluni", sommersang. "Kammalaatit taalliarilerpagit", børnesang.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Sørg for at alle elever får valgt/sagt noget til sange og rim. 	Naggateqatigiiat, Hans A. Lyngø
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne vælge sange og synge i små grupper for hinanden. • Læg mærke til, om eleverne koncentrerer sig. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til om eleven synger stadiægte og gør sig umage for at synge tonalt rent og følge sin "egen" stemme sammen med sin gruppe. 	"Spisekammersamba" – F.J. Wilhelm Hansens Forlag.
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til om eleven synger stadiægte og gør sig umage for at synge tonalt rent og følge sin "egen" stemme sammen med sin gruppe. 	"Sana Sananina", "Stavrock 1", Folkeskolens musiklærerforening.
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til om eleven udviser interesse i digtningen • Lad eleverne arbejde i små trygge grupper, og fremviser for hinanden. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven synger stadiægte og gør sig umage for at synge tonalt rent. 	"Leaving on a jetplane" – John Denver.
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven føler tryghed ved at høre sin egen stemme forstærket op. 	Inspiration fra cd'en: Nuuk Posse (rap-musik).
<p>Det er vigtigt, at eleven føler glæde og tryghed ved at optræde sammen med sine klassekammerater.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne øve og synge sammen, og øv fremvisninger for andre klasser. 	

Musik	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge stavspilsinstrumenter til enkle modstemmer, rytme- og pulsmarkering 	<p>Byg videre på fundamentet fra yngstetrinnet og udbyg progressionen med sværere rytmiske lege og musiknumre.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spil ”December” og/eller ”Sananina” med diverse stavspil på.
<ul style="list-style-type: none"> • kan sammenspil med udgangspunkt i f.eks. lettere legende trommerundkreds og/eller lette 2 til 3 – akkordnumre 	<ul style="list-style-type: none"> • Lav et arrangement bestående af trommerundkreds og få melodiinstrumenter og sang. Eleverne bytter jævnligt. Spil f.eks. ”December” .
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge forskellige instrumenter som rytmisk grundfundament, heriblandt trommer, rytmeinstrumenter, stavspil, strengeinstrumenter, tangent- og blæseinstrumenter 	<ul style="list-style-type: none"> • Lav en trommerundkreds, inddrag diverse rytmeinstrumenter. Få en puls i gang og byg videre med diverse rytmer som bliver lagt ”ovenpå”.
<ul style="list-style-type: none"> • kan spille lette melodier og melodistemmer på forskellige instrumenter, f.eks. guitar, tangentinstrument, bas, blikfløjte eller kazoo 	<ul style="list-style-type: none"> • Spil ” Lemmys Kwela”. <p>Basguitaren inddrages med markering på grundtonerne. Lad de elever, der har flair for det, prøve at spille guitar. Lær dem kadencen D / G / A7 /.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • kan spille enkle akkorder, lette ostinater, simple understøttelser og akkompagnement samt improvisere legende 	<ul style="list-style-type: none"> • Syng og spil ”Mikisuaraagama” • Syng og spil fx ”Another brick in the wall”.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan bruge forskellige rytmiske stilarter, f.eks. calypso og cha-cha-cha 	<ul style="list-style-type: none"> • Lær eleverne at spille en let calypsorytme. • Udvid eventuelt med cha-cha.
<ul style="list-style-type: none"> • har fornemmelse for puls og tonalitet, tonehøjde, lydstyrke og -længde • kender lette dur- og molakkorder på klaver 	<ul style="list-style-type: none"> • Se Lemmys Kwela”. • Fortæl grundlæggende om dur og molakkorder og lad eleverne spille dem og fornemme forskellen. • Tilføj et eller flere solostykker, hvor eleverne på skift får mulighed for at improvisere.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og har arbejdet med forskellige musiktraditioner og musikretninger, f.eks. grønlandsk trommetradition, rock, latin og swing 	<p>Snak om det traditionelle grønlandske trommespil; formål og brug. Demonstrer brug af trommen. Lad derefter eleven prøve.</p>

Musik	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Se efter, om eleven følger de anviste arbejdsprocesser. 	”December” – Lars Bonde og ”Sanani-na”, ”Stavrock 1”, Folkeskolens musiklærerforening.
<ul style="list-style-type: none"> • Se efter, om eleven følger de anviste arbejdsprocesser. 	”December”, Lars Bonde, ”Stavrock”1”, Folkeskolens musiklærerforening.
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven stadiægte holder ”sin” rytme, imens de andre elever spiller en anden rytme. 	”Trommespil, leg, sang og dans”, Søren Hedegaard.
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, om eleven kan spille enkle melodistemmer på kazoo. • Lad eleven spille på kazoo, og læg mærke til om rytme og melodistemme holdes. 	”Lemmys Kwela”, Sven Hylleberg, ”Multisangbogen 2”, Folkeskolens Musiklærerforlag.
<ul style="list-style-type: none"> • Se efter, om eleven følger de anviste arbejdsprocesser. 	”Mikisuaaraagama” fra CD’en Timmi-aaraasuuguma. ”Another brick in the wall”, Pink Floyd, ”The Wall”.
<ul style="list-style-type: none"> • Vær opmærksom på, at eleven skifter hånd på hvert slag og arbejder koncentreret. 	”Trommespil, leg, sang og dans”, Søren Hedegaard.
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleven fremlægge nogle af akkorderne. 	”Lemmys Kwela” – Sven Hylleberg - ”Multisangbogen 2” – Folkeskolens Musiklærerforlag.
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleven fremlægge en trommedans. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har stiftet bekendtskab med bl.a. det konventionelle nodesystem og rytmenotationer 	<ul style="list-style-type: none"> • Spil simple melodistemmer på stavinstrumenter/klaver efter tydelige noder, hvor tonebogstavet i starten står oven over noden til hjælp for indlæringen.
<ul style="list-style-type: none"> • har arbejdet med forskellige direktionsformer 	<ul style="list-style-type: none"> • Tal og vis noget om dynamikken i musikken Alt skal ikke være lige højt.
<ul style="list-style-type: none"> • kan sikkert fornemme en puls, holde et tempo, bruge indsats, afslag og dynamik 	<ul style="list-style-type: none"> • Prøv at leg med det musikalske udtryk i diverse musik og sangnumre. Eleven følger lærerens mimik og gestus.
<ul style="list-style-type: none"> • bruger opmærksomhed, koncentration og disciplin i arbejdsprocesserne 	<p>Gode arbejdsvaner som opmærksomhed, koncentration og disciplin er grundlæggende for at få en musikundervisning til at fungere, og de bør være indarbejdet lige fra musikundervisningens start.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • kender formerne ABAB, AABAB og ABACB 	<ul style="list-style-type: none"> • Prøv at inddrage musiknumre, hvor der er en såkaldt bro. Dvs. et nummer der ud over vers og omkvæd også har et andet lille stykke. F.eks. et tema- eller solostykke.
<ul style="list-style-type: none"> • kender relevante betydningsfulde grønlandske, danske og udenlandske nye og gamle komponister og sangskrivere samt vigtige værker 	<ul style="list-style-type: none"> • Tal om klassisk musik. Lav f.eks. et forløb om Mozarts musik. Tal bl.a. om operaen ”Tryllefløjten”, som er et godt eksempel på et folkeligt eventyr med musik og speciel sang på. • Syng i forbindelse med Mozart f.eks. ”Upernalermat maanna” som er et oversat Mozartstykke.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Se efter, om eleven kan orientere sig i en enkel melodistemme med enkel rytme i C-dur. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne følger med og er opmærksomme. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven følger med og er opmærksom på nuancerne i direktionen. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven gør sit bedste for at arbejde koncentreret. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne følger med og er opmærksomme. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleverne følger med og er opmærksomme. 	<p>”Trylleføjten” – W.A Mozart Piccolo 11. Musikhistorier. Danmarks Radios Forlag – Folkeskolens musiklærerforening.</p> <p>”Upernalermat maanna”, N.I.P.E-koret fra CD’en Kalaallisut erinarsuutigut.</p> <p>Henrik Lund (1875 - 1948), præst og national sangskriver.</p> <p>Jonathan Petersen (1881 - 1961), organist, lærer og national sangskriver.</p> <p>Hans Lynge (1906 - 1988), kunstner og sangskriver.</p> <p>Rasmus Lyberth.</p> <p>Ole Kristiansen.</p> <p>Sumi.</p>

Bevægelse	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • kan integrere bevægelse i forskellige musik- og sanglege 	<p>Byg videre på fundamentet fra yngstetrinnet og udbyg progressionen med sværere rytmiske lege, mere komplekse bevægelsesmønstre og danse. Eleven skal kunne deltage med lyst og evne til at få en fælles sangleg til at fungere for alle.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Syng, spil, dans og leg ”Hop og spring”. • Syng, spil og dans ”Nu skal vi alle sammen danse”.
<ul style="list-style-type: none"> • kender forskellige bevægelsesmønstre indlært gennem lege og danse 	<ul style="list-style-type: none"> • Syng, spil og dans ”Kwela africana”.
<ul style="list-style-type: none"> • kender og kan forskellige folkedanse, seriedanse og grønlandske polkaer 	<ul style="list-style-type: none"> • I samarbejde med læreren laver eleverne en danseserie til et kendt pop-nummer. Brug f.eks. ”Kingumut Tikilluni”. • Brug lokale folkedanse og polkaer.
<ul style="list-style-type: none"> • har koncentration og disciplin i arbejdsprocesserne 	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne skal altid have en god øjenkontakt med læreren.

Bevægelse	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne skabe små danse, der passer til kendte sange. 	<p>”Hop og spring”, Leif Falk. ”Trommespil, leg, sang og dans”, Søren Hedegaard. ”Nu skal vi alle sammen danse”, Lis Holm. ”Rytmetodik , Wilhelm Hansen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven deltager med lyst og evne til at få en fælles sangleg til at fungere for alle. 	<p>”Kwela africana”, Anne Dorte Michelsen og Leif Falk. Rytmetodik, Wilhelm Hansen.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lav en danseopvisning for andre elever eller forældrene. 	<p>”Kingumut Tikilluni” , Peter Møller, Qulleq, fra CD’en Illussinnut. ”Nivissat” – Børne- sangere og dansere.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Se efter, om eleven følger de anviste arbejdsprocesser 	

Drama	
Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har tilegnet sig grundlæggende erfaringer og kendskab til fornemmelser for krop og rum 	<p>Eleven skal kende og kunne bruge et rums dramatiske dimensioner; i højden, i dybden, i længden og på det lave plan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rytmask "danske-forløb"</i>. Lav en rundkreds, hvor alle elever står op. Hver elev finder sig en bevægelse fra en almindelig dag, som at tage bukser på, læse avis, løbe efter bussen o. lign. Læreren starter med at forevise en forenklet og meget tydelig bevægelse, f.eks. at tage bukser på. Bevægelsen gøres mere enkel og forstørres med arme og krop. Til sidst ligner bevægelsen et slags dansetrin. Herefter laver en elev ad gangen en ny bevægelse, som justeres og forenkles og sættes i direkte forlængelse af den foregående bevægelse. Efterhånden opstår et helt rytmisk forløb. Senere sættes eleverne i mindre grupper, hvor hver gruppe sammensætter bevægelserne på en ny måde med musik til.
<ul style="list-style-type: none"> • har tilegnet sig færdigheder inden for kropsarbejde med figurer og mimik- og statusarbejde 	<p>Eleven skal kende og bruge statusbegrebet i sit drama-arbejde.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>"Tandlæge-venteværelset"</i>. Opgaven er et tandlægeventeværelse, der fyldes og tømmes. Hver elev skal individuelt og uden at samtale med andre elever udtænke en figur, med holdning, status og følelser. Alle figurerne skal ankomme, vente og forlade venteværelset i den rækkefølge læreren fastsætter. Figurerne vil, alt efter typer, være i venteværelset på deres egen måde, nogle vil sludre, andre sidde ængsteligt stille osv. Når figuren har "været ved tandlægen" forlades venteværelset.
<ul style="list-style-type: none"> • har udviklet evnen til at bruge koncentration og iagttagelse i dramarbejdet 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>"En tur i skoven"</i> Dette er en opgave, hvor en gruppe på 5-7 elever skal gå, agere og bevæge sig som en person. Der må ikke bruges tale. Turen går i skoven, hvor alle bevægelser er helt ens, og der ser "man" træer, plukker blomster, hører fugle og til sidst får "man" øje på noget.... Dette noget må ikke aftales inden, men skal langsomt opstå og fremgå af "personen"s reaktioner og bevægelser. Bagefter snakkes om, hvad der så egentlig blev set!
<ul style="list-style-type: none"> • har grundlæggende kendskab til indøvelse af dramatiske forløb, med udgangspunkt i kendte såvel som ukendte tekster 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne finde en historie, fortælling eller sagn, og lav mindre grupper og lad hver gruppe øve en dramafremlæggelse.
<ul style="list-style-type: none"> • har erfaringer med maskearbejde 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Comedie del Arte-masker</i>. Lad eleverne sidde i en rundkreds med front væk fra hinanden. Ingen elever må kunne se hinanden. Hver elev har et spejl. Læreren giver hver elev en Comedia del Arte maske, som eleven sidder og prøver, imens de kigger sig i spejlet i ca. 2-3 minutter. Herefter skal eleven prøve at finde maskens figur, status, gangart, bevægelser, eventuelle lyde (ikke ord) osv. Eleverne med masker går rundt og hilser på hinanden og spiller "maske-personen".
<ul style="list-style-type: none"> • har begyndende erfaringer med og kendskab til rekvisit- og replikarbejde 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Replikopgave</i>. Alle elever er sammen to og to, og går rundt og hilser på hinanden og fører en lille samtale som en person. Dvs. to elever taler som med en mund. • <i>Rekvisitopgave</i>. Alle elever medbringer en rekvisit hjemmefra, en taske, et sværd, en avis osv. Grupper på ca. 5 elever, lægger deres rekvisitter i midten. Man tager en rekvisit ad gangen, og alle elever skal finde på en ny måde at bruge rekvisitten på. Læreren fortæller historien om Charlie Chaplins opfindelse af Vagabonden. Eleverne skal nu i grupper på 2. Her vælges et par rekvisitter frit i mellem alle rekvisitter, og den lille gruppe skal nu udvikle en figur af disse rekvisitter.

Drama	
Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Snak om, hvordan en almindelig bevægelse kan forandres til et dansetrin, ballet eller folkedanse. • Afprøv hvordan kan sportsbevægelser kan omsættes til dansetrin. • Lad eleverne vise deres danse-serie for hinanden. 	<p>Kropsstore spejle. Comedia Del Arte masker. Ansigtsmaling. Beklædningsrekvisitter. Musikanlæg.</p> <p><i>Materialer der kan lånes fra Pilersuif- fik:</i> Englund, "Drama i klassen". "Dukker", LFU video. Hanne Ladefod, "Komediespil".</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lad hver elev vælge en anden medspiller, som gennem særlig opmærksomhed skal vurderes efter forløbet ud fra flg. vurderingskriterier: Hvordan virkede figurens følelser og reaktioner? Passede figurens kropsholdninger til den valgte status? 	<p><i>Inspiration til læreren:</i> Keith Johnson, "Improvisation og teater", Hans Reitzels forlag 1987. Torben Jetsmarks bøger om drama Ida Krøjholt, "Hamlet - et spil om en klassiker", Dansk lærerforening 1992.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om alle elever følger med, både som tilskuere og som deltagere. Lad tilskuerne gætte på, hvad det var for noget, man fik øje på? • Lad gruppen forklare, hvordan forløbet udviklede sig, var der en, der langsomt tog ledelsen? Var alle optagede af at bestemme? Fulgte man efter sidemanden? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne kan finde på mangeartede besætninger af "rollelisten". • Eleverne kan planlægge og gennemføre mindre selvstændige forløb. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Lad eleverne beskrive og fortælle om andre kendte masketyper og, hvad de bliver brugt til. • Find ud af, hvilke mennesketyper maskerne er. Hvor kender man dem fra? • Find ud af, hvilke mennesketyper de grønlandske masker er. Hvor møder man dem? 	
<ul style="list-style-type: none"> • Snak om vigtigheden af at tale langsomt og tydeligt, ligesom vigtigheden af at følge med, når en anden tager et initiativ. • Læg mærke til, om eleverne oplever, hvordan man skaber en figur/person af enkle rekvisitter, og at et sværd også kan bruges som stok, fiskestang osv. 	

Læringsmål	Forslag til undervisningen
<ul style="list-style-type: none"> • har begyndende kendskab til genre 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Genre-teater.</i> Arbejd med teatersport på en legende måde. En gruppe elever skal spille stykket "Rødhætte og ulven". Tre regler gælder: Det skal ikke kun være sjovt for skuespillerne, men for publikum, uden at gruppen "på scenen" skal anstrenge sig. Man må ikke tale i munden på hinanden. Lyt til de andres udsagn og følg med på ideerne. Læreren styrer genreændringer ved at bede skuespillerne om at spille historien videre som: krimi, gys, børne fjernsyn, opera, ballet osv. Lad alle prøve at være skuespillere og publikum. Senere i forløbet kan inddrages brug af rekvisitter.
<ul style="list-style-type: none"> • kan bruge dansk og grønlandsk som kommunikation i forskellige sammenhænge. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lad en del af teatersportsøvelsen være på skiftevis dansk og grønlandsk.

Forslag til evaluering	Forslag til undervisningsmaterialer
<ul style="list-style-type: none"> • Snak om forskelle på f.eks. krimi, gys osv. og forskelle på genrer inden for musik, opera, musical, rock osv. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Læg mærke til, om eleven udtrykker sig på både dansk og grønlandsk. 	

